

פעולות בנק ישראל

1. סיכום המאזן לסוף שנת 1982*

א. קווי ההתפתחות העיקריים

נכסי בנק ישראל והתחייבויותיו הסתכמו בסוף שנת 1982 בכ־264 מיליארד שקלים, לעומת כ־115 מיליארד שקלים בסוף 1981 — גידול של 129 אחוזים, לעומת 104 אחוזים אשתקד. האצת הגידול מוסברת בעיקר בעליית המחירים, שהיתה השנה מהירה יותר מאשר אשתקד (131.5 אחוזים, לעומת 101.5 אחוזים), ובהחשת פירות השקל לעומת הדולר (116 אחוזים השנה לאחר 107 אחוזים אשתקד) ואף יותר — לעומת המרק הגרמני (104 אחוזים לאחר 80 אחוזים בהתאמה).

ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים היתה כדלהלן:

בצד הנכסים בולטים הגידול המהיר יחסית באשראי לממשלה וכן. העלייה ביתרות מטבע חוץ, שגידולן במונחי דולרים היה השנה מהיר יותר מאשר אשתקד; תיק ניירות הערך הממשלתיים שבידי בנק ישראל עלה השנה בשיעור עליית המדד, ואילו בסעיף האשראי במטבע חוץ חלה השנה ירידה — המשקפת הן את המשך ביצועה של מדיניות בנק ישראל להגדלת השתתפות הבנקים במימון קרנות האשראי במטבע חוץ, והן את הירידה במשיכות היצואנים מקרנות האשראי במטבע חוץ ובמיוחד מקרן היהלומים.

בצד ההתחייבויות בולט הגידול הריאלי המהיר בפיקדונות הבנקים בשקלים והגידול האטי בפיקדונותיהם במטבע חוץ. שתי התפתחויות אלו משקפות את הצעדים שנקט בנק ישראל לחיזוק המערך השקלי בפעילות הבנקאית המקומית, וכן את השיפור בחשואה על נכסים כספיים הנקובים בשקלים, לעומת פיקדונות במטבע חוץ, ואת הקפאת מחצית מכספי ההנפקות של הבנקים בסוף השנה בפיקדון בבנק ישראל, שאינו נכס נזיל. בשטרי הכסף והמעוֹת שבמחזור חלה השנה ירידה ריאלית, לאחר גידול ריאלי אשתקד.

ב. חשבונות מטבע חוץ עם חוץ לארץ

יתרות מטבע החוץ המוחזקות בבנק ישראל¹ הסתכמו בסוף 1982 בכ־2,994 מיליון דולרים, לעומת 2,847 מיליון בסוף 1981. זהו גידול של כ־147 מיליון דולרים, לאחר גידול של 67 מיליון אשתקד (5.2 אחוזים לעומת 2.4 אחוזים). עיקר הגידול ביתרות חל בשלושת החודשים האחרונים של השנה, לאחר תקופה של יציבות יחסית.

* סעיף זה פורסם בעיקרו בחוברת בנק ישראל, דינים וחשבונות כספיים לשנת 1982, פברואר 1983.
¹ יתרות מטבע החוץ המוחזקות בבנק ישראל מוגדרות כזה, מטבע חוץ וניירות ערך במטבע חוץ, בניכוי פיקדונות של בנקים מחוץ לארץ ופיקדונות מטבע חוץ של המוסדות הבנקאיים בישראל כנגד פיקדונות לא-חושב.

לוח ט"ו

תביעות בנק ישראל והתחייבויותיו כלפי חוץ לארץ במטבע חוץ ובוזבז, 1981 ו-1982
(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (—)	1981	1982	
			נכסים
294	3,542	3,836	זהב, מטבע חוץ וניירות ערך במטבע חוץ
211	7	218	נכסים אחרים במטבע חוץ
505	3,549	4,054	סך כל התביעות כלפי חוץ לארץ
			התחייבויות
— 7	124	117	זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו
— 44	74	30	התחייבויות לקרן המטבע הבינלאומית
— 3	4	1	פיקדונות מטבע חוץ של בנקים מחוץ לארץ
1	13	14	נכסים נזילים כנגד התחייבויות אחרות
150	691	841	פיקדונות לא-תושב
97	906	1,003	סך כל ההתחייבויות כלפי חוץ לארץ
408	2,643	3,051	התביעות נטו מחוץ לארץ (נכסים במטבע חוץ — נטו)
147	2,847	2,994	יתרות מטבע חוץ של המשק המוחזקות בבנק ישראל ¹

(1) ראה הגדרה בהערה 1 לעיל.

תרומות הסקטורים השונים לרמת היתרות דמו השנה לאלה של אשתקד: הסקטור הציבורי תרם לגידולן כ-500 מיליון דולרים, והסקטור הפרטי משך מהן כ-350 מיליון (לאחר 300 מיליון דולרים ו-230 מיליון דולרים בהתאמה, אשתקד).

אשר להשפעת הסקטור הציבורי על רמת היתרות — תרומת הממשלה והסוכנות הסתכמה ב-280 מיליון דולרים, כמו ב-1981; הכנסות בנק ישראל על הנכסים במטבע חוץ גדלו במדה ניכרת, והסתכמו ב-394 מיליון דולרים, לעומת 112 מיליון אשתקד; הלוואות שפרע בנק ישראל לקרן המטבע הבינלאומית, והוצאות אחרות (לרבות ריבית על פת"ח), הסתכמו בסך 170 מיליון דולרים.

משיכת הסקטור הפרטי מן היתרות גברה השנה אך כמעט, למרות הגידול הרב יחסית בעודף היבוא של הסקטור הפרטי, כי כמקביל גדל גם יבוא ההון.

תרומות הסקטורים השונים ליתרות לא היו אחידות על פני השנה: הסקטור הפרטי משך מהיתרות במחצית הראשונה של השנה כ-610 מיליון דולרים, והוסיף עליהן במחצית השנייה כ-260 מיליון דולרים. נראה ששינוי זה קשור בעיקר בשינויים ביבוא ההון; אלה מושפעים גם משינויים באשראי החופשי במטבע חוץ, שהצטמצם במחצית הראשונה של השנה והתרחב מחדש במחצית השנייה. הסקטור הציבורי הוסיף על היתרות במחצית הראשונה של השנה כ-630 מיליון דולרים, ומשך מהן במחצית השנייה כ-130 מיליון דולרים. השינוי בהשפעת הסקטור הציבורי משקף בעיקר את משיכת הממשלה מהיתרות במחצית השנייה של השנה. משיכה זו קווצה במדה רבה על ידי הגידול בהכנסות בנק ישראל.

לוח ט"ז

דוח על השינויים בנכסים ובהתחייבויות לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 1982

נכסים והתחייבויות במטבע חוץ, או הצמודים למטבע חוץ (מבוטאים בדולרים – ארה"ב)		כלל הנכסים וההתחייבויות							
		יתרה ליום 31.12.82		יתרה ליום 31.12.81		השינוי לעומת השנה הקודמת		יתרה ליום 31.12.82	
		השינוי לעומת השנה הקודמת							
		(מיליוני דולרים)		(מיליוני דולרים)		(מיליוני שקלים)		(מיליוני שקלים)	
		(דולרים)		(מיליוני דולרים)		(שקלים)		(מיליוני שקלים)	
		(אחוזים)							
נכסים									
תביעות כלפי חוץ לארץ									
אשראי לממשלה									
במטבע חוץ או צמוד למטבע חוץ									
במטבע מקומי									
הלוואות									
במטבע חוץ									
במטבע מקומי									
ניירות ערך									
חשבונות אחרים									
סך הנכסים									
התחייבויות									
שטרי כסף ומעות במחזור									
התחייבויות כלפי חוץ לארץ									
פיקדונות מטבע חוץ של הממשלה									
ושל המוסדות הלאומיים									
פיקדונות מטבע חוץ של מוסדות									
בנקאיים בישראל									
כנגד פיקדונות חושב – פיצויים									
כנגד פיקדונות חושב – אחרים									
כנגד פיקדונות לא-חושב									
פיקדונות של מוסדות בנקאיים									
וכספיים בישראל									
הון וקרן שמורה									
סעיפים אחרים									
סך ההתחייבויות									
יתרות מטבע חוץ המוחזקות בבנק ישראל ³									

- (1) העלייה או הירידה הריאלית מחושבת על ידי ניכוי שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן (131.5 אחוזים מדצמבר לדצמבר), פרט לסעיף ניירות ערך, שהשינוי בו נוכח בשינוי המדד מנובמבר לנובמבר (130.7 אחוזים) – ראה ביאור זה.
- (2) הסעיף כולל סכומים במטבע חוץ או הצמודים למטבע חוץ, וסכומים בלתי צמודים.
- (3) יתרות מטבע חוץ המוחזקות בבנק ישראל מוגדרות כזהב, מטבע חוץ וניירות ערך במטבע חוץ, בניכוי פיקדונות של בנקים מחוץ לארץ (ראה גם ביאור 8) ופיקדונות מטבע חוץ של מוסדות בנקאיים בישראל כנגד פיקדונות לא-חושב.
- הביאורים המצורפים הם חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

ג. חשבונות הממשלה

האשראי לממשלה מבנק ישראל גדל השנה ב-56.8 מיליארד שקלים, לאחר גידול של כ-19 מיליארד שקלים אשתקד, והסתכם בסוף 1982 ב-81.3 מיליארד שקלים. האשראי לממשלה מורכב מחוב ארוך מועד הצמוד למטבע חוץ, בסך 29.7 מיליארד שקלים, וממקדמה ארעית בסך 51.7 מיליארד שקלים. החוב ארוך המועד, שהיה אשתקד 5.5 מיליארד שקלים, גדל ב-31 במאס 1982 ב-24 מיליארד — יתרת המקדמה הארעית לאותו יום. עודף תשלומי הממשלה על תקבוליה המקומיים (הכולל מתן אשראי ופירעונו) הסתכם בכ-46 מיליארד שקלים, לעומת 29 מיליארד אשתקד — גידול בשיעור הנמוך בהרבה משיעור עליית המחירים. קצב גידולו של גיוס ההון נטו מהציבור היה אטי יותר, והסתכם ב-17 מיליארד שקלים, לעומת 14 מיליארד ב-1981. כתוצאה מכך הואצה אמנם הזרמת הממשלה (שהיא אותו חלק מעודף התשלומים שלא מומן על ידי גיוס ההון נטו) והסתכמה ב-29.5 מיליארד שקלים (לאחר 15.3 מיליארד אשתקד), אולם גם היא עלתה בשיעור הנמוך מזה של עליית המחירים השנה. הזרמת הנוזלות של הממשלה והסוכנות למשק הסתכמה ב-34 מיליארד שקלים ב-1982, לעומת 17.3 מיליארד אשתקד. (בשנת התקציב 1982/83 הסתכמה ההזרמה הכוללת בכ-41 מיליארד שקלים, מזה כ-35 מיליארד ללא הסוכנות היהודית, לעומת כ-21 ו-19 מיליארד שקלים, בהתאמה אשתקד.)

ד. הלוואות

השתתפות בנק ישראל באשראי במטבע חוץ ובשקלים לסוף 1982 הסתכמה ב-18.4 מיליארד שקלים, לעומת 22.3 מיליארד שקלים בשנת 1981. הירידה באשראי היא תוצאה של שתי התפתחויות נוגדות: האשראי במטבע חוץ ירד מכ-17.3 מיליארד שקלים ב-1981 לכ-5.2 מיליארד ב-1982, והאשראי בשקלים גדל מכ-5.1 מיליארד שקלים ב-1981 לכ-13.1 מיליארד ב-1982.

הירידה שחלה השנה בהשתתפות בנק ישראל בקרנות האשראי במטבע חוץ משקפת הן את הירידה במשיכות מהקרנות והן את השינויים בהסדרי מימון קרנות האשראי שבין בנק ישראל למוסדות הבנקאיים (שינויים שבביצועם הוחל עוד בשנת 1981). יש לזכור, כי הירידה בהשתתפות של בנק ישראל בקרנות מפוצית בהרחבת האשראי ליצוא מאמצעיהם העצמיים של המוסדות הבנקאיים. (ראה להלן, סעיף 6, האשראי בהכוונת בנק ישראל.)

ה. ניירות ערך

תיק ניירות הערך של בנק ישראל כולל איגרות חוב ממשלתיות, צמודות למדד או לדולר, שרכש הבנק במסגרת פעילותו בשוק המשני וכסוכן הממשלה, וכן מילווות חובה בלתי סחירים, שרכש ממפעלים במשק. ערכו המשווער של תיק בנק ישראל הסתכם בסוף 1982 ב-22.0 מיליארד שקלים, לעומת 9.6 מיליארד בסוף 1981 — גידול של כ-131 אחוזים.

תיק ניירות הערך הסחירים גדל מ-5.8 מיליארד שקלים בסוף 1981 ל-13.3 מיליארד שקלים בסוף 1982 — גידול של 129 אחוזים. הגידול בערכו של התיק משקף את שיערוכו, וכן קניית ומכירת של ניירות ערך.

תיק ניירות הערך הבלתי סחירים עלה מכ-3.8 מיליארד שקלים בסוף 1981 לכ-8.8 מיליארד בסוף 1982 — עלייה של כ-133 אחוזים. תיק זה מכיל בעיקר מילווות בלתי סחירים, שנקנו ממפעלים במסגרת הסדרי הרכישה, כתחליף לאשראי מוכוון. הגידול בתיק משקף שיערון בסך 4.3 מיליארד שקלים וכן רכישות נטו בכ-0.7 מיליארד (כ-0.7 מיליארד שקלים אשתקד).

1. שטרי כסף ומעות במחזור

יתרת שטרי הכסף והמעות במחזור הגיעה בסוף 1982 ל-10.7 מיליארד שקלים, לעומת 5.4 מיליארד שקלים בסוף שנת 1981 — גידול בכ-100 אחוזים (לאחר כ-111 אחוזים אשתקד). הירידה הריאלית במזומנים שבמחזור, בדומה לירידה הריאלית בכלל אמצעי התשלום, משקפת את הירידה שחלה בביקוש לכסף עם התגברות האינפלציה. חלקם של המזומנים בסך אמצעי התשלום עלה השנה במקצת, ועמד על 36 אחוזים, לעומת 35 אחוזים אשתקד. (ראה להלן, סעיף 9, הנפקת שטרי כסף, מעות ומטבעות.)

2. פיקדונות המוסדות הבנקאיים במטבע ישראלי

פיקדונות המוסדות הבנקאיים במטבע ישראלי בבנק ישראל הסתכמו בסוף שנת 1982 בכ-12.7 מיליארד שקלים, לעומת 4.4 מיליארד שקלים בסוף 1981 (עלייה של כ-187 אחוזים, לעומת 120 אחוזים אשתקד). הגידול בפיקדונות החל באוקטובר ונמשך עד סוף השנה, לאחר שבתשעת החודשים הראשונים נשמרה ברמתם של פיקדונות אלה יציבות יחסית. המעבר לפיקדונות בשקלים משקף את מדיניות בנק ישראל לעידוד השימוש בנכסים ובאשראי בשקלים — במקום בנכסים ובאשראי במטבע חוץ. לשם כך נקט בנק ישראל שורה של צעדים, ששיפרו את התשואה על נכסים בשקלים, וצמצמו את הכדאיות של החזקת פיקדונות במטבע חוץ בכלל, וחשבונות פת"מ עובר ושב במטבע חוץ בפרט. כרביע האחרון גדלו הפיקדונות הנקובים בשקלים בבנקים — גם עקב ההחתמות הרבות שהיו להנפקות של מניות. הואיל ועל כספי ההחתמות הוטלה, בחלק מהכריע, חובת הפקדה מלאה — גדלו במקביל פיקדונות הבנקים בבנק ישראל. גידול נוסף בפיקדונות הנקובים בשקלים בבנק ישראל נבע מגיוס הון על ידי הבנקים, בעיקר בשלושת החודשים האחרונים, בסך 9.5 מיליארד שקלים. מחצית מכספי הנפקותיהם של הבנקים הוקפאה לפרק זמן בן חודש עד חודש וחצי בחשבון נפרד בבנק ישראל, שאינו נכס נזיל.

גיוס הפיקדונות על ידי הבנקים איפשר לבנק ישראל להקטין את השימוש בהלוואה מוניטרית כמקור של מטבע מקומי לבנקים. הלוואה זו הגיעה בסוף השנה ל-1.8 מיליארד שקלים, לאחר שעלתה לשיאה והסתכמה ב-6.2 מיליארד שקלים באוגוסט 1982. השינויים שחלו במשך השנה בפיקדונות הנקובים בשקלים הושפעו מהתפתחויות שחלו במקורות ההזרמה, והביאו לשינויים בבסיס הכסף. בתשעת החודשים הראשונים הזרימו הממשלה והסוכנות למשק 29 מיליארד שקלים; אולם מאחר שהספיגה במטבע חוץ הגיעה לכ-31 מיליארד שקלים, נאלץ בנק ישראל להנהיג הלוואה מוניטרית, בהיקף של 6.2 מיליארד שקלים, כדי לאפשר לבנקים לעמוד ביעדים המוניטריים השקליים שהותוו — תוך צמצום פעילותם במטבע חוץ.

כרביע האחרון צומצמה הזרמת הממשלה והסוכנות לכ-5 מיליארד שקלים בלבד, אולם בתקופה זו השתנו המגמות, והמרת מטבע חוץ הגיעה לכ-9 מיליארד שקלים. את עודפי הנזילות שנוצרו במשק כתוצאה מכך צמצם בנק ישראל בספיגה של 4.6 מיליארד שקלים — דרך הקטנת ההלוואה המוניטרית ופעולות בשוק הפתוח.

3. פיקדונות המוסדות הבנקאיים במטבע חוץ

פיקדונות מטבע החוץ של המוסדות הבנקאיים בבנק ישראל מוחזקים רובם ככולם כנוזלות חובה כנגד שלושה סוגי פיקדונות של הציבור: פיקדונות שמקורם בפיצויים מגרמניה (פת"מ-פיצויים), פיקדונות תושב (פת"מ) ופיקדונות תושבי חוץ (פת"ח).

יתרת פיקדונות מטבע החוץ בבנק ישראל הגיעה בסוף 1982 לכ-199 מיליארד שקלים, המהווים כ-75 אחוזים מסך ההתחייבויות במאזן הבנק — גידול של 131 אחוזים לעומת 104 אחוזים אשתקד. במונחי דולרים עלה ערכם הכולל של הפיקדונות מ-5.5 מיליארד דולרים בסוף 1981 לכ-5.9 מיליארד בסוף 1982.

התפתחות הפיקדונות השונים היתה כדלהלן: יתרת פיקדונות תושב פיצויים עלתה אך במעט, והסתכמה בסוף 1982 בכ-2.5 מיליארד דולרים, לעומת 2.4 מיליארד דולרים אשתקד. בתקבולי הפיצויים מגרמניה לא חלו ב-1982 שינויים לעומת 1981. היחלשות המרק הגרמני ביחס לדולר, הנמשכת זה שלוש שנים, הביאה את הציבור גם השנה להמרת פיקדונות ממרקים גרמניים לדולרים. המרה זו — ועמה ירידת ערכם של המרקים הגרמניים במונחי דולרים — השתקפו בירידת חלקם של המרקים הגרמניים בפיקדונות תושב פיצויים של הבנקים בבנק ישראל, מ-70 אחוזים בסוף 1981 ל-55 אחוזים בסוף 1982.

יתרת פיקדונות תושב (פת"מ) עלתה השנה בכ-150 מיליון דולרים, והסתכמה בסופה בכ-2.6 מיליארד. בשמנות החודשים הראשונים של 1982 עלו הפיקדונות בבנק ישראל בכ-340 מיליון דולרים, ובארבעת החודשים האחרונים פחתו בכ-190 מיליון. בין הסיבות לשינוי המגמה ניתן למנות את הפסקת תשלומי הריבית על חשבונות פת"מ עובר ושב, את העלאת מחיר השבירה של פיקדונות לזמנים קצובים ואת ההאטה בקצב הפיחותים. הנהגת פיקדונות חדשים בשקלים, נושאי ריבית שוק, לתקופות קצרות מאוד — תרמה אף היא לעליית התשואות של הנכסים בשקלים לעומת תשואות הנכסים במטבע חוץ. לקראת סוף השנה הועלה שיעור הנוטיות על פת"מ עובר ושב מ-90 ל-95 אחוזים, ועל פת"מ לזמן קצוב — מ-80 ל-82 אחוזים; כתוצאה משינויים אלו גדלה חובת הנוטיות בבנק ישראל בכ-75 מיליון דולרים. היתרה בסוף השנה כוללת גם הפקדות בנקים בסך 68 מיליון דולרים בגין שבירת פיקדונות לזמנים קצובים בידי הציבור.

פיקדונות לא-תושב (פת"ח) גדלו השנה בכ-150 מיליון דולרים, שהם כ-22 אחוזים, ויתרתם הגיעה בסוף השנה ל-841 מיליון דולרים.

2. סיכום דוח הכנסות והוצאות לשנת 1982*

א. הרווח וחלוקתו

הרווח הנקי של בנק ישראל לשנת 1982 הסתכם בכ-9.9 מיליארד שקלים, לעומת 4.2 מיליארד בשנת 1981 — עלייה של כ-136 אחוזים. הרווח הנקי הועבר במלואו לממשלה. הסעיפים העיקריים שתרמו השנה להגדלת הרווח הם: האשראי לממשלה; תיק ניירות הערך של בנק ישראל במטבע מקומי והנכסים במטבע חוץ — שההכנסה מהם, ללא הפרשי שיעור, גדלה השנה, ריאלית; פיקדונות הבנקים במטבע חוץ ובשקלים — שההוצאה עליהם, ללא הפרשי שיעור, פחתה השנה ריאלית. הסעיפים העיקריים שתרמו השנה להקטנת הרווח הם האשראי המוכוון במטבע חוץ והפרשי השיעור.

ב. הכנסות

1. הכנסות בנק ישראל לשנת 1982 הסתכמו בכ-149.3 מיליארד שקלים, לעומת 62.9 מיליארד שקלים אשתקד — עלייה של כ-137 אחוזים. ההכנסות כוללות גם את ההפרשים

* סעיף זה פורסם בעיקרו בחוברת בנק ישראל, דינים וחשבונות כספיים לשנת 1982, פברואר 1983.

הנובעים משינויים בשערי החליפין בין מטבעות חוץ לשקל — על נכסים במטבע חוץ, או הצמודים למטבע חוץ. ללא הפרשים אלו, הסתכמו ההכנסות השנה ב-50.5 מיליארד שקלים, לעומת 19.0 מיליארד בשנת 1981 — עלייה של 166 אחוזים.

2. בסעיף זה ננתח את הכנסות בנק ישראל ללא ההפרשים הנ"ל. ההכנסות מהשקעת הנכסים במטבע חוץ בחוץ לארץ הסתכמו ב-15.6 מיליארד שקלים (כ-538 מיליון דולרים), לעומת כ-6 מיליארד שקלים (כ-430 מיליון דולרים) אשתקד. ההכנסות מריבית על האשראי נטו לממשלה הסתכמו השנה ב-13.5 מיליארד שקלים, לעומת 4.6 מיליארד אשתקד. גידול מהיר זה משקף בעיקר את עליית רמתן השנתית הממוצעת של המקדמות הארעיות שניתנו השנה לממשלה, אך גם את המקדמה ארוכת המועד הצמודה למטבע חוץ שניתנה לה במאוס. הריבית ששילם בנק ישראל על פיקדונות הממשלה קוזה מהריבית שנגבתה מהממשלה על חובה לבנק ישראל.

ההכנסות מריבית על הלוואות הסתכמו בכ-4.2 מיליארד שקלים, לעומת כ-3.9 מיליארד אשתקד — עלייה של 10 אחוזים. עלייה מתונה זו משקפת את הקטנת השתתפותו של בנק ישראל במימון קרנות היצוא במטבע חוץ, את הצימצום שחל במשיכות מהקרנות ואת ירידת שיעורי הריבית במטבע חוץ.

ההכנסה מריבית על ההלוואה המוניטרית שניתנה השנה למוסדות הבנקאיים הסתכמה ב-2.6 מיליארד שקלים.

ההכנסות מתיק ניירות הערך של בנק ישראל כוללות בעיקר הפרשי הצמדה למדד המחירים לצרכן או לדולר, וכן ריבית. ההכנסות מהתיק הסתכמו ב-13.3 מיליארד שקלים, לעומת 3.6 מיליארד שקלים ב-1981. העלייה המואצת בהכנסות מסעיף זה, מעבר לעליית המדד, נובעת מהגידול בערכו הממוצע של תיק ניירות הערך בבנק ישראל. חלק מהכנסות אלה אינו נכלל ברווח הנקי, בשל עקרון זהות העתוי (כמוסבר להלן, בביאור 1 לדוחות הכספיים).

ג. הוצאות

(א) הוצאות בנק ישראל הסתכמו ב-1982 ב-133.1 מיליארד שקלים, לעומת 56.2 מיליארד ב-1981 — גידול של כ-137 אחוזים. ההוצאות כוללות גם את ההפרשים הנובעים משינויים בשערי החליפין בין מטבעות חוץ לשקל — על התחייבויות במטבע חוץ. ללא הפרשים אלו, הסתכמו ההוצאות השנה ב-22.2 מיליארד שקלים, לעומת 12.4 שקלים בשנת 1981 — עלייה של כ-78 אחוזים.

(ב) סעיף ההוצאות העיקרי הוא, זה כמה שנים, הריבית על פיקדונות הבנקים במטבע חוץ, המוחזקים בבנק ישראל כנזילות חובה. סעיף זה היווה גם השנה למעלה משלושה רבעים מכלל ההוצאות, והסתכם ב-118.4 מיליארד שקלים. בניכוי הפרשי השיעור, שהגיעו לכ-101 מיליארד שקלים, הסתכמו ההוצאות בסעיף זה ב-17.6 מיליארד שקלים, לעומת 9.7 מיליארד שקלים אשתקד (גידול של כ-82 אחוזים). במונחי דולרים ירדה ריבית זו השנה ב-98 מיליון דולרים — ירידה המשקפת בעיקר את ירידת שיעורי הריבית ב-1982 לעומת 1981. העלייה ברמה הממוצעת של כלל הפיקדונות והמעבר מפיקדונות במרקים גרמניים לפיקדונות בדולרים פעלו להגדלת תשלומי הריבית, אולם את גידולם קיזזה העברה מפיקדונות לזמנים קצובים לפיקדונות עובר ושכ, שאינם נושאים ריבית. העברה זו נובעת משינוי שחל השנה בהוראות הנזילות, לפיו הופרדה נזילות החובה על פיקדונות עובר ושכ מנזילות החובה על פיקדונות לזמנים קצובים בחשבונות פת"מ של הבנקים בבנק ישראל.

תשלומי הריבית על פיקדונות נזילות החובה של המוסדות הבנקאיים בשקלים הסתכמו ב-1.9 מיליארד שקלים, לעומת 1.4 מיליארד אשתקד. עלייה מתונה זו — 38 אחוזים בלבד —

מוסכרת בעובדה, שרמת הפיקדונות בשקלים בבנק ישראל כמעט לא השתנתה בשלושת הרביעים הראשונים של 1982. אמנם ברביע האחרון חלה בפיקדונות אלה עלייה מהירה, אך זו כוללת גם את הפקדות החובה כנגד הזמנות של הנפקות חדשות, שהוחזקו בבנק ישראל ללא כל ריבית עד למועד ההקצאה.

3. כלי המדיניות המוניטרית

שנת 1982 עמדה בסימן שינויים מהותיים בהפעלתם של כלי המדיניות המוניטרית. השינוי העיקרי היה זניחת השימוש בטכניקת תקרות האשראי המינהליות, ככלי המרכזי לניהול המדיניות המוניטרית, ומעבר להכוונה גמישה יותר של האשראי הבנקאי — באמצעות ויסות בסיס הכסף והנכסים הנזילים של מערכת הבנקאות. לשם כך ננקטה במהלך השנה שורה של צעדים לעידוד גיוסם של מקורות בלתי צמודים במטבע ישראלי במערכת הבנקאות.

א. שיעורי נזילות

במהלך שנת 1982 שונו הוראות הנזילות, הן במגזר המטבע המקומי והן במגזר מטבע החוץ (פת"ם).

השינויים בתחום הפיקדונות בשקלים היו:

1. חובת הנזילות על פיקדונות עו"ש הופחתה מ-47 ל-40 אחוזים החל ב-1.4.82, ול-35 אחוזים — ב-29.7.82.
2. החל ב-15.7.82 הועלה שיעור הנזילות על תפ"ס מ-14 ל-18 אחוזים.
3. הונהגו פיקדונות בשקלים לזמן קצוב לתקופות כנות שבועיים, חודש וחודשיים, החל ב-5.8.82. חובת הנזילות שנקבעה לפיקדונות אלו היתה 20 אחוזים ו-15 אחוזים, בהתאמה.
4. כדי לשפר את יכולתם של הבנקים לשלם ריבית על פיקדונות אלו, הועלו שיעורי הריבית שמשלם בנק ישראל לבנקים על חובת הנזילות בשקלים. שיעור הריבית במדרגת הריבית השנייה הועלה מ-36.5 ל-55 אחוזים החל ב-15.7.82 ול-70 אחוזים החל ב-5.8.82. עקב העלאה זו הוגדלה הריבית הממוצעת ששילם בנק ישראל לבנקים על חובת הנזילות כנגד הפיקדונות בשקלים — מכ-19 אחוזים לשנה לכ-50 אחוזים לשנה, החל באוגוסט 1982.

במקביל לשינויים אלה בחובת הנזילות על פיקדונות בשקלים, הוכנסו שינויים במגזר מטבע החוץ (פת"ם), כדלקמן:

1. ב-15.7.82 הופרדה חובת הנזילות על פת"ם עובר ושב (90 אחוזים) מחובת הנזילות על פת"ם לזמן קצוב (80 אחוזים); על חובת הנזילות כנגד פת"ם עובר ושב אין בנק ישראל משלם כל ריבית, וזאת כדי למנוע מהבנקים את האפשרות לשלם לציבור ריבית על פת"ם עובר ושב.
2. כדי להקטין את נזילות הפת"ם של הציבור לזמן קצוב, הוחמרו, החל ב-15.7.82, קנסות השבירה על פיקדונות לזמן קצוב המוחזקים כחובת נזילות. כתוצאה מהחמרה זו, שבירת פת"ם לזמן קצוב מגדילה את חובת הנזילות של הבנק בצורת פיקדון עובר ושב בבנק ישראל, שאינו נושא כל ריבית. חובת הנזילות שנקבעה בסעיף זה היתה בשיעור 80 אחוזים מסכום הפיקדון שנשכר, לחקופה של 3 חודשים מיום השבירה.
3. ב-18.11.82 הועלה שיעור הנזילות על פת"ם עו"ש מ-90 ל-95 אחוזים, וב-2.12.82 הועלה שיעור הנזילות על פת"ם לזמן קצוב מ-80 ל-82 אחוזים.

לוח ט"ו-3
 שיעורי הריבית ששילם בנק ישראל על פיקדונות המוסדות הבנקאיים והכספיים במטבע
 מקומי, 1982

סוג הנכס במוסד הבנקאי	חובת הנזילות כאחוזים	שלבי ריבית ²		
		0%	70%	80%
פיקדונות עו"ש	35	20	15	עודפי נזילות
פיקדונות לזמן קצוב	20 — 7	7 — 2	13 — 5	—
תעודות פיקדון סחירות	18	7	11	—
אשראי חופשי	5	0	5	—

(1) בתוקף ל-31.12.82.
 (2) הריבית משולמת אחת לשלושה חודשים.

ב-18.11.82, עם ביטול תקרת האשראי בשקלים, הועלו במדה ניכרת שיעורי הריבית* על גירעונות הנזילות. שיעורי הריבית על גירעון רגיל הועלו מטווח של 36 עד 56 אחוזים לטווח של 46 עד 72 אחוזים, ושיעורי הריבית על גירעון רצוף הועלו מ-38 עד 59 אחוזים לטווח של 48 עד 75 אחוזים.

ב. הלוואה מוניטרית

כלי מוניטרי נוסף שהפעיל בנק ישראל, היתה ההלוואה המוניטרית, שהיקפה הכולל נקבע מפעם לפעם בבנק ישראל בהתאם לנסיבות. ההלוואה הופעלה ב-11.2.82, ברמה של 1.5 מיליארד שקלים, עם הקטנת תקרת האשראי המשנית במטבע חוץ. חלקו של כל בנק בהלוואה נקבע על-פי חלקו בתקרה המאוחדת. עם ביטול התקרה המאוחדת בשקלים שונה בסיס החלוקה, וחלקו של כל בנק נקבע על פי משקלו בפיקדונות הציבור בשקלים החייבים בנזילות, בניכוי חובת הנזילות על פיקדונות אלו. מכסת ההלוואה המוניטרית, שהחלה כאמור בסך 1.5 מיליארד שקלים, הוגדלה בהדרגה עד לרמת שיא של 5.8 מיליארד שקלים ב-19.8.82. החל ב-2.9.82 הוקטנה מכסת ההלוואה בהדרגה ל-4.8 מיליארד שקלים ול-4.3 מיליארד מ-9.9.82. ב-25.11.82 הוקטנה ההלוואה שוב לסך 3.3 מיליארד שקלים וביום 21.12.82 — ל-1.8 מיליארד שקלים.

ג. תקרות אשראי

עד 17 בנובמבר 1982 המשיך בנק ישראל לקיים את התקרות לאשראי החופשי הניתן לתושבי ישראל — במטבע ישראלי ובמטבע חוץ. זאת בד בבד עם נקיטת הצעדים המכוונים להרחבת בסיס הכסף במטבע ישראלי במערכת ולצמצום הפער בין שיעורי הריבית במטבע ישראלי במערכת הבנקאות.

* ריבית זו אינה מוכרת כהוצאה לצרכי מס.

עד לביטול התקרה לאשראי החופשי בשקלים ב-18.11.82, נקבעו 3 תקופות התחשבויות נפרדות לגבי חריגה מתקרות האשראי, כדלקמן:

1. מ-11.2.82 עד 12.5.82.

2. מ-13.5.82 עד 18.8.82.

3. מ-19.8.82 עד 17.11.82.

שיעור הקנס על חריגה מהתקרות היה במשך שנת 1982 כולה 70 אחוזים לשנה. ב-18 בנובמבר 1982 בוטלה, כאמור, התקרה המאוחדת לאשראי (במטבע ישראלי ובמטבע חוץ) והושארו התקרות על האשראי החופשי לתושבי ישראל במטבע חוץ ועל ערכויות לאשראי.

ד. פעולות בשוק הפתוח באיגרות החוב הממשלתית

התערבות בנק ישראל בשוק המשני לאיגרות חוב ממשלתיות בשנת 1982 נבעה, מצד אחד, משיקולים מוניטריים שוטפים, ומצד שני – מן הצורך למנוע תנודות חריפות בשערי האיגרות – תנודות העלולות לפגוע באימון הציבור הרחב באיגרות החוב הממשלתיות כמכשיר לחיסכון.

במהלך 1982 הסתכמו המכירות נטו בכורסה של איגרות חוב הצמודות למדד ולדולר בכ-4.6 מיליארד שקלים. (סך זה אינו כולל רכישות לתיק בנק ישראל במקור ופדיונות ותקבולי ריבית בגין תיק הבנק.)

התפלגות המכירות לפי סוגי האיגרות היתה כדלקמן:

איגרות הצמודות למדד המחירים ב-80 אחוזים, ונושאות ריבית שנתית בת 4 עד 7 אחוזים – ועומדות לפדיון בעוד 5–8 שנים – 1.8 מיליארד שקלים (38 אחוזים מסך המכירה נטו). איגרות הצמודות במלואן למדד המחירים, נושאות ריבית שנתית בת 4 אחוזים ועומדות לפדיון תוך 3 שנים – 1.5 מיליארד שקלים (32 אחוזים מסך המכירה נטו). איגרות חוב (מסוג "גליל"), הצמודות במלואן למדד המחירים, נושאות ריבית שנתית בת 3 אחוזים, ומיועדות לפדיון בעוד 10–9 שנים – 0.5 מיליארד שקלים (12 אחוזים מסך המכירה נטו).

יתרת המכירה היתה של איגרות צמודות לדולר (מסוג "גלבוע"), שבהנפקתן הוחל ב-1981, של איגרות הצמודות למדד המחירים ב-90 אחוזים ושל איגרות מסוג "ברירה כפולה". חלקן של בנק ישראל במחזור העסקאות של איגרות החוב בכורסה נע במהלך 1982 בין 29 אחוזים בחודש אפריל לבין 41 אחוזים בחודשים פברואר ודצמבר (על-פי חישוב ממוצעים יומיים של מחזורי העסקאות). בממוצע שנתי היה חלק הבנק במחזור זה כ-37 אחוזים, לאחר 19 אחוזים בשנת 1981.

בתוקף פעולתו בכורסה לניירות ערך משמש הבנק כחבר הבורסה ונציגיו משתתפים בישיבות מועצת המנהלים והוועדות של הבורסה.

4. גיוס הון לתקציב המדינה

בהיותו הבנקאי של הממשלה, מגייס בנק ישראל הון לתקציב המדינה – הן בדרך של הנפקת איגרות חוב (מלוות מדינה) והן בדרך של קבלת הפקדות כספים ישירות מהבנקים למען האוצר (בדרך כלל – כספי אמיסיות של המוסדות הפיננסיים).

לוח ט"ד
פעילות בנק ישראל בשוק הפתוח לפי סוגי האגרות, 1979 עד 1982
(מיליוני שקלים)

עודף רכישות על מכירות בבורסה, מחירים שוטפים									
התקופה	צמודי מדר (מיליוני שקלים, מחירים שוטפים)							חלקן של עסקות בנק ישראל בסך מחזור אגרות החוב בבורסה ¹	
	אחרים	4% 100%		ברייה כפולה	צמודי דולר	סך הכול	סך הכול	סך הכול	סך הכול
		4%	4%						
		90%	7%						
		80%	100%						
1979	—	192.1	4.0	—22.9	—2.9	—9.7	—0.1	160.5	16.4
1980	—24.1	—97.5	—5.3	—86.1	—7.3	—11.0	—0.4	—231.7	4.8
1981	926.2	585.7	15.3	—114.8	—0.2	—2.6	5.8	1,415.4	18.8
1982	—548.1	—1,763.3	—248.0	—1,479.3	—0.4	—289.9	—298.6	—4,627.6	36.6
ינואר	—384.4	156.9	—15.7	—50.7	—	—39.8	—7.7	—341.4	38.9
פברואר	399.6	3.5	—13.2	—121.6	—	—18.8	0.9	250.4	41.7
מרס	672.1	495.0	—0.7	—18.8	—0.4	29.1	—17.6	1,158.7	33.2
אפריל	119.8	—83.3	—5.8	—44.8	—	—15.2	—24.5	—53.8	28.9
מאי	—51.0	—376.2	—8.1	—110.6	—	—33.3	—33.0	—612.2	32.6
יוני	66.7	—0.7	—26.9	—203.3	—	—13.9	—85.2	—263.3	36.1
יולי	—42.4	—90.3	—6.2	—67.8	—	—16.7	46.7	—176.7	35.2
אוגוסט	—1,096.7	—688.1	15.9	18.9	—	30.9	73.3	—1,645.8	38.5
ספטמבר	—331.8	502.9	4.3	209.5	—	—0.7	—11.0	373.2	37.0
אוקטובר	105.7	806.6	—19.0	—159.6	—	36.6	—26.5	743.8	35.1
נובמבר	585.4	88.0	7.5	—143.1	—	—49.8	40.4	528.4	32.9
דצמבר	—591.1	—2,577.6	—180.1	—787.4	—	—198.3	—254.4	—4,588.9	41.1

(1) מוגדר כמחצית שווי הקניית והמכירות חלקי המחזור בשוק.

לוח ט"ו-5

גיוס ההון לתקציב המדינה לפי מקורותיו ולפי אופן הגיוס, 1981 ו-1982.

העלייה או הירידה (—)	המשקל ב-1982 לעומת קודמתה	1982	1981	
(אחוזים)		(מיליוני שקלים)		
347	7.9	4,387	981	גיוס ישיר מהציבור ¹
45	22.7	12,639	8,705	מתכניות חסכון
				מזה: באמצעות איגרות חוב
(593)	(2.5)	(1,255)	(181)	שהנפיק בנק ישראל
150	45.6	25,407	10,183	מקופות גמל
				מזה: באמצעות איגרות חוב
(114)	(8.1)	(4,456)	(2,084)	שהנפיק בנק ישראל
105	19.2	10,731	5,245	מקרנות פנסיה
				מזה: באמצעות איגרות חוב
	(0.5)	(298)	(25)	שהנפיק בנק ישראל
124	4.0	2,262	1,010	מחברות ביטוח (איגרות חוב שהנפיק בנק ישראל)
— 87	0.6	345	2,714	הפקדות חופשיות
93	100.0	55,771	28,838	סך כל גיוס ההון ברוטו לתקציב
196	22.7	(12,658)	(4,281)	מזה: באמצעות איגרות חוב שהנפיק בנק ישראל
184		28,307	9,978	סך כל הפרדיונות
46		27,464	18,860	סך כל גיוס ההון נטו

(1) הנפקה במקור.

המקור להיצע ההון לממשלה הוא סקטור משקי הבית, המעמיד לרשותה את האמצעים גם במישרין, (ברכישת איגרות חוב שהונפקו במקור)² – וגם בעקיפין, באמצעות המשקיעים המוסדיים של הסקטור הפיננסי (קופות הגמל, קרנות הפנסיה, החברות לביטוח חיים והבנקים בגין תכניות חיסכון).

בשנת 1982 גייס בנק ישראל למען הממשלה כ-56 מיליארד שקלים, כמפורט לעיל:

סכום זה כולו (למעט הנפקת איגרות חוב לציבור במקור) מגויס על-פי חובה: קופות הגמל, קופות הפנסיה וחברות הביטוח חייבות לרכוש איגרות חוב שתמורתן מועברת לממשלה, בשיעורים קבועים מהיקף הצבירה השוטפת שלהן, תכניות החיסכון הבנקאיות מחייבות אף הן את הבנקים לרכוש איגרות חוב מיוחדות ואיגרות חוב סחירות. האיגרות שמנפיק הבנק למשקיעים המוסדיים אינן סחירות, למעט מסחר בין גופים אלה לבין עצמם, ורק למטרות המקוריות שלשמן הונפקו האיגרות.

5. ניהול מילוות המדינה

א. ניהול ופדיון של מילוות מרצון

בנק ישראל מטפל בניהולם ובפדיונם של מילוות המדינה לסוגיהם – איגרות חוב סחירות, איגרות חוב של משקיעים מוסדיים (תכניות חיסכון, מוסדות גמל ופנסיה) ואיגרות חוב המונפקות כנגד הפקדות של חברות ביטוח ושל המוסד לביטוח לאומי.

פדיונות מילוות מרצון הסתכמו במשך שנת 1982 ב-18,073.7 מיליון שקלים ערך פדיון (כולל ריבית והצמדה) – לעומת 6,166.5 מיליון שקלים, ב-1981.

הבנק מעמיד לרשות הציבור את קופותיו בירושלים, בתל-אביב ובחיפה, ובהן יכול הציבור לפדות מילוות מדינה, שזמן פירעונם הגיע.

כן מנהל בנק ישראל את הפיקדון המרוכז של איגרות החוב למוכ"ז ממילוות המדינה, עבור מסלקת הבורסה לניירות ערך.

בבנק ישראל מתקיים מעקב אחר הבעלים הרשומים של מילוות על-שם; הבנק משלם את הריבית, ובהגיע זמן הפירעון – פורע את הקרן במילוות אלה.

ב. הפצה, ניהול ופדיון של מילוות חובה

הפצת תעודות מילוות החובה (חיסכון, ביטחון, מלחמה ותוספת יוקר) הסתכמה במשך שנת 1982 ב-254 מיליון שקלים לפי ערך נקוב. השנה נמשכה מסירתן של תעודות מילווה ביטחון לשנים 1970 עד 1975, וכן של מילווה תוספת יוקר ושל מילווה החיסכון החל בשנת 1970. במשך שנת 1982 הופצו כ-65,000 תעודות (מתוכן כ-46,000 תעודות ממילווה חיסכון 1978), לאחר כ-63,000 אלף תעודות בשנת 1981.

בנק ישראל המשיך באמצעי לאתר מוטבים, שנשלחו אליהם תעודות בשנים קודמות והדואר החזירן. עיקר המאמץ הוקדש למשלוח תעודות שזמן פירעונן עבר ולא יוחזר משלוחים של תעודות ממילוות שונים על-שם מוטב אחד. במשך שנת 1982 נשלחו שנית כ-98,000 תעודות, לאחר כ-45,000 תעודות בשנת 1981.

² ברכישה זו שותפות גם פירמות כמשק.

כמו כן מטפל הבנק בתעודות מילווה שאכדו או נגנבו מבעליהם, ובהעברת מלוות מכוח-הדין.

לנוחיות הציבור מופעלת מערכת של מסופי מחשב, המאפשרת לכל אזרח או חברה לקבל פרטים מלאים על מצבת מלוות החובה שלהם.

לאחרונה נערך בנק ישראל לטיפול במילווה למימון מלחמת "שלום הגליל". בחודש אוגוסט 1982 הוחל בפדיון השליש האחרון מתעודות א' של מילווה חיסכון 1976, השליש השני מתעודות א' של מילווה חיסכון 1977 והשליש הראשון מתעודות א' של מילווה חיסכון 1978. כן עמדו לפדיון כל התעודות של מילווה חיסכון 1978, שערכן הנקוב הגיע עד 100 שקלים.

פדיונות מלוות החיסכון לשנים 1970 — 1978 הסתכמו השנה ב-1,629.9 מיליון שקלים ערך פדיון (כולל הצמדה, ריבית ותשלומים על פדיון באיחור), לעומת 835.9 מיליון שקלים, ב-1981. חוקי מלוות ביטחון ומילווה מלחמה מתירים פדיון מוקדם לקשישים, לנכים במצוקה כלכלית וליוורשים, אם הבעלים הרשומים של התעודות נפטרו. תקנות המלוות מתירות פדיון מוקדם לחברות ולמפעלים הנתונים במצוקה כלכלית — זאת כנגד ויתור על הלוואות פיתוח ובאישורים של משרדי הממשלה הנוגעים בדבר — משרד המסחר, התעשייה והתיירות, משרד החקלאות, משרד הבינוי והשיכון ומשרד התחבורה. פדיון מוקדם של מילווה מלחמה מרצון מותר גם על פי אישור של שר האוצר. הפדיונות המוקדמים בשנת 1982 הסתכמו ב-1,099.7 מיליון שקלים לפי ערך פדיון, לעומת 570.3 מיליון שקלים, ב-1981.

לוח ט' 6
פדיונות¹ מלוות חובה, 1981 ו-1982

1982			1981			המלווה
סך הכול	ריבית והפרשי הצמדה	פדיון קרן	סך הכול	ריבית והפרשי הצמדה	פדיון קרן	
(מיליוני שקלים)						
619.1	612.1	7.0	376.4	366.7	9.7	מלווה בטחון 1970 עד 1974
1,629.9	1,557.2	72.7	835.9	786.4	49.5	מלווה חיסכון 1970 עד 1978
469.2	460.8	8.4	193.9	184.9	9.0	מלווה מלחמה ² 1973 עד 1975
11.4	11.0	0.4	5.6	4.8	0.8	מלווה תוספת יוקר
10.3	10.2	0.1	10.0	9.9	0.1	נכסי נפקדים

(1) כולל תשלומים על מלוות חובה שלא נפרעו כמועד (עד 31.8.82 שולמה ריבית כגובה 102% והחל ב-1.9.82 — הצמדה).
(2) כולל מילווה מלחמה מרצון.

בספטמבר 1982 שונה אופן חישוב התשלום על איחור בפדיון מילווה חובה – במקום תשלום של 102 אחוזי ריבית, משולמת מאז הצמדה מלאה, שמחשבים אותה ארבע פעמים בשנה. התשלומים בגין איחור בפדיון הסתכמו במשך שנת 1982 ב־135.2 מיליון שקלים, לאחר 39.2 מיליון שקלים ב־1981.

ג. פדיון איגרות חוב מדינת ישראל (בונדס) – בניהול בנק ישראל

בנק ישראל מטפל בפדיון איגרות חוב של מדינת ישראל ("בונדס"). ובהמתן (פדיון מוקדם בשקלים). לפי תקנות המילווה, פדיון מוקדם בשקלים של איגרות אלה, המונפקות בחוץ לארץ, מותר למסדות ציבור ישראליים, למשקיעים מחוץ לארץ, לתיירים המוגדרים בהוראות הפיקוח על המטבע כבעלי פטור ולתושבי ישראל.

היקף הפדיון וההמרה של האיגרות בישראל ירד בשנת 1982 ב־21 אחוזים, והגיע ל־170 מיליון דולרים (155 מיליון דולרים קרן ו־15 מיליון דולרים ריבית), לאחר כ־214 מיליון דולרים ב־1981. היקף ההמרות והפדיונות לפי שערים שוטפים הגיע לכ־4.2 מיליארד שקלים. בהתפלגות ההמרות לפי מוטבים ניכרת ירידת חלקם של התיירים בסך כל ההמרות (35.8 אחוזים ב־1982 לעומת 40.5 אחוזים ב־1981) ועלייה בחלקם של הסוכנות היהודית ותושבי ישראל.

המרות איגרות החוב של מדינת ישראל ("בונדס") לצורך השקעות הסתכמו בשנת 1982 ב־5.9 מיליון דולרים, לאחר 11.6 מיליון דולרים בשנת 1981, זוהי ירידה של 49.4 אחוזים.

6. האשראי בהכוונת בנק ישראל

מערכת האשראי המוכוון מופעלת בידי מחלקת האשראי של בנק ישראל באמצעות מערכת הבנקאות, ומסתייעת בוועדות שמשתתפים בהן נציגי משרדי הממשלה השונים. מרבית האשראי המוכוון הוא אשראי להון חוזר ליצוא, ומקורותיו בבנק ישראל ובבנקים המסחריים. משנת 1982 ממומנות חלק מהקרנות במטבע חוץ (מימון יבוא לשם יצוא ומימון משלוחים) מאמצעי הבנקים בלבד. (את פירוט הרכבם של מקורות המימון של הקרנות, וכן את שיעורי הריבית בהן, ראה בלוח ט'־7).

יתרת האשראי המוכוון במטבע ישראלי ובמטבע חוץ הסתכמה בסוף 1982 בכ־64 מיליארד שקלים, לאחר כ־33 מיליארד בסוף 1981; זהו גידול נומינלי של 92 אחוזים, המבטא ירידה ריאלית של כ־17 אחוזים. גם בניכוי הירידה במימון היהלומים, מתקבלת ירידה ריאלית בכ־15 אחוזים. עיקר הירידה מוסברת בהצטמצמות ניצולה של קרן המשלוחים – עקב התייקרות המימון בה, וכן עקב ירידת המימון בקרן יבוא לשם יצוא, בשל הקטנת שיעור המימון הממוצע בקרן זו בשנה האחרונה. למגמת ירידה זו תרמה גם ירידת ההיקף של היצוא הממומן בקרנות (ירידה שהסתכמה בכ־4 אחוזים). האשראי ליצוא במטבע ישראלי עלה, במונחים נומינליים, בכ־127 אחוזים, מפני ששיעור המימון בקרן הייצור ליצוא הועלה באפריל 1982 מ־50 אחוזים משער החליפין בסוף 1981 ל־57 אחוזים. (ראה לוח ט'־8).

יתרת האשראי המוכוון לפעילות המקומית ירדה במהלך 1982, במונחים נומינליים, בכ־7 אחוזים (ראה לוח ט'־9). בהמשך למגמה ששררה בשנים קודמות, וזאת במסגרת מדיניות בנק ישראל לצמצום היקף האשראי המוכוון לשוק המקומי. הגורם העיקרי לירידתו של סך האשראי היה הירידה הניכרת בהלוואות הקונברסיה לחקלאות.

א. קרנות היצוא

קרנות היצוא מממנות את תהליך היצוא לכל שלביו: שלב הייצור (באמצעות קרן הייצור, במטבע ישראלי), שלב היבוא (באמצעות קרן היבוא לשם יצוא, במטבע חוץ) ושלב המשלוחים (באמצעות קרנות המשלוחים, במטבע חוץ). נוסף על קרנות אלה פועלות שתי קרנות ענפיות: קרן היהלומים (במטבע חוץ) וקרן פרי הדר (במטבע ישראלי). כן פועלת קרן משלוחים לטווח ארוך ובינוני, לשם מימון עסקות יצוא של ציוד ונכסי השקעה, שמקובל למכור אותם בשוקי העולם בתנאי אשראי לתקופות בינוניות וארוכות.

1. קרן היבוא לשם יצוא

יתרת האשראי הממוצעת בקרן יבוא לשם יצוא בדולרים פחתה בסוף 1982 לעומת אשתקד, בשיעור של 35 אחוזים. ירידה זו מבטאת את הפחתתו של שיעור המימון הממוצע בשנת המימון 1982/83 ל-42 אחוזים (לאחר 48 אחוזים ב-1981/82), וכן ירידה של כ-4 אחוזים ביצוא הממומן. הסדרי מימון מיוחדים, שהיו נהוגים במסגרת קרן זו (מימון ענף התיירות, מימון מלאי כותנה ועוד), הופעלו בשנה האחרונה באמצעות הקרן למימון משלוחי יצוא.

2. קרן הייצור ליצוא

יתרת האשראי הממוצעת בקרן הייצור ליצוא גדלה ב-113 אחוזים, במונחי שקלים, עלייה בת 11 אחוזים במונחי דולרים. גידול זה מוסבר בהעלאת שיעור המימון הממוצע בקרן מ-53 אחוזים בשנת המימון 1981/82 ל-57 אחוזים ב-1982/83. לעומת זאת ירד היצוא הממומן במסגרת הקרן ב-4 אחוזים.

3. קרן היהלומים

באפריל 1982 בוטלו כל מכסות המימון ליהלומנים, ומאז ניתן המימון לכל יצרן על בסיס מספר עובדי הייצור המועסקים במפעלו. לחקופת מעבר, אשר תסתיים באפריל 1984, נקבעה לכל יהלומן מכסת מעבר, המופחתת בדרך כלל אחת לחודש ב-5 אחוזים. שיעור הריבית המוטלת על היהלומן במסגרת מכסות הייצור הוא 60 אחוזים מהריבית הבין-בנקאית, ובתוספת אחוז וחצי. הריבית שנקבעה על מכסות מעבר שיעורה 70 אחוזים מהריבית הבין-בנקאית, בתוספת אחוז וחצי. במהלך שנת 1982 קטנה הקרן, מחמת התייקרות האשראי ליהלומן ומחמת השפל ששרר בענף.

באוגוסט 1982 הוחלט לשתף את הבנקים במימון קרן היהלומים, באמצעות הפקדה בבנק ישראל, ומאז גדל היקף ההפקדות בהדרגה והגיע בדצמבר ל-100 אחוזים.

4. הקרן למימון משלוחי יצוא

בשנת 1982 גדלה היתרה הממוצעת של הקרן למימון משלוחי יצוא, במונחי דולרים, ב-4 אחוזים בלבד לעומת שנת 1981. שיעור קטן זה הוא תוצאה מהמגמות הסותרות שהיו במהלך שנת 1982:

- העלאת שיעור המימון באפריל מ-70 ל-90 אחוזים.
- שינוי בשיעורי הריבית, ששררה עד אפריל (ששיעורה היה 70 אחוזים משיעור הריבית בשוקי הכספים האירופיים): השיעור מעתה הוא שיעור הריבית על היורודולר בתוספת מרווח עד 1.5 אחוזים.
- הכללת הסדרי מימון ענפיים במסגרת הקרן (מימון ענף התיירות, מימון מלאי כותנה ועוד).

לוח ט' 7
הרכב קרנות האשראי המוכוון ותנאיהן, 1981 ו-1982
(ליום 31 בדצמבר)

מקורות הקרן ב-1982			מקורות הקרן ב-1981		
השתתפות בנק ישראל			השתתפות בנק ישראל		
הלוואות מבנק ישראל	שחרור מנזילות	השתתפות הבנק המסחרי	הלוואות מבנק ישראל	שחרור מנזילות	השתתפות הבנק המסחרי

(א ח ו י מ)

קרנות יצוא במטבע חוץ

—	—	100.0	—	—	100.0	קרן יבוא לשם יצוא
—	—	100.0	94.5	—	5.5	קרן משלוחים רגילה
100.0	—	—	100.0	—	—	קרן לטוות ארוך
—	—	100.0 ¹	100.0	—	—	קרן היהלומים

קרנות יצוא במטבע ישראלי

75.0	19.5	5.5	75.0	19.5	5.5	קרן ייצור ליצוא
75.0	19.5	5.5	75.0	19.5	5.5	קרן פרי הדר
75.0	19.5	5.5	75.0	19.5	5.5	קרן יצוא עקיף
70.0	—	30.0	70.0	—	30.0	קרן הסבה ליצוא

קרנות הון חוזר במטבע ישראלי

² 60.0	—	40.0	60.0	—	40.0	קרן סיוע ליישובים חקלאיים
85.0	—	15.0	85.0	—	15.0	קרן הון חוזר לתעשייה ומלאכה
² 60.0	—	40.0	60.0	—	40.0	קרן סיוע למפעלי תעשייה

(1) ראה הדיון בקרן היהלומים.
(2) מתוך פיקדון האוצר בבנק ישראל.

לוח ט' 8
האשראי המוכוון ליצוא, 1981 ו-1982

העלייה או הירידה (—)

1982 לעומת 1981		1982		1981		
ממוצע שנתי	סוף שנה	ממוצע שנתי	סוף שנה	ממוצע שנתי	סוף שנה	
(אחוזים)		(מיליוני שקלים)				
						א. במטבע ישראלי
113.5	137.5	9,437	13,232	4,425	5,572	קרן ייצור ליצוא
137.2	79.1	797	1,449	336	809	קרן פרי הדר
— 16.4	— 7.3	92	115	110	124	קרן יצוא עקיף
60.0	79.5	152	219	95	122	קרן הסבה ליצוא
111.0	126.6	10,478	15,015	4,966	6,627	סך הכול במטבע ישראלי
						ב. במטבע חוץ
37.7	29.4	5,678	6,723	4,124	5,196	קרן יבוא לשם יצוא
121.0	108.3	15,045	20,637	6,809	9,909	קרן משלוחים
259.6	243.1	3,300	5,352	718	1,560	הקרן למימון לטווח ארוך
106.2	96.3	24,023	32,712	11,651	16,665	סך הכול למעט יהלומים
51.6	62.4	13,444	16,222	8,866	9,987	קרן היהלומים
82.6	83.6	37,467	48,934	20,517	26,652	סך הכול במטבע חוץ
88.1	92.2	47,945	63,949	25,483	33,279	ג. סך כל האשראי ליצוא (ב) + (א)
						ד. האשראי במטבע חוץ במונחי דולרים
						(מיליוני דולרים)
— 35	— 39	234	204	361	333	קרן יבוא לשם יצוא
4	— 1	620	628	596	635	קרן משלוחים
116	63	136	163	63	100	הקרן למימון לטווח ארוך ואשראי אחר
— 3	— 7	990	995	1,020	1,068	סך הכול למעט יהלומים
— 29	— 23	554	493	776	640	קרן היהלומים
— 14	— 13	1,544	1,488	1,796	1,708	סך הכול במטבע-חוץ

המקור: דוח על הנכסים הנוילים של המוסדות הבנקאיים.

לוח ט"ו
אשראי מוכוון לשוק המקומי, 1981 ו-1982

העלייה או הירידה (—)						
1982 לעומת 1981		1982		1981		
ממוצע שנתי	סוף שנה	ממוצע שנתי	סוף שנה	ממוצע שנתי	סוף שנה	
(אחוזים)		(מיליוני שקלים)		(מיליוני שקלים)		
41.7	86.9	136	185	96	99	קרן סיוע למפעלי תעשייה
66.3	21.5	158	164	95	135	קרן סיוע ליישובים חקלאיים
— 42.3	68.8	90	35	156	112	קונברסיה לחקלאות
— 84.0	— 82.4	20	15	125	85	קרנות ואשראים אחרים
— 14.4	— 7.4	404	399	472	431	סך כל האשראי המוכוון לשוק המקומי

המקור: דוח על הנכסים הנוילים של המוסדות הבנקאיים.

5. הקרן למימון משלוחי יצוא לטווח ארוך

יתרת הקרן למימון משלוחי יצוא לטווח ארוך גדלה השנה בכ-50 מיליוני דולרים (53 אחוזים). ההאטה בשיעור גידולה של הקרן — הן בהשוואה לשנה קודמת והן בהשוואה לצפייות בדבר גידול היצוא הממומן בה — נבעה מן הירידה ביצוא בכללו.

6. קרן ההסבה ליצוא

קרן ההסבה ליצוא, שהוקמה ב-1980, משותפת ליצואנים ולבנק ישראל, ומטרתה לממן הסבת פרויקטים מייצור לצריכה מקומית לייצור ליצוא. הפעילות בקרן זו הצטמצמה בשנת 1982.

7. הפיקוח על מטבע חוץ

הפיקוח על מטבע חוץ בבנק ישראל מופעל באמצעות שלוש יחידות: היחידה הכלכלית, יחידת החברות ויחידת היתרי פרט.

היחידה הכלכלית עוסקת בעריכת שינויים בהיתר הכללי, בקביעת הוראות נוהל לסוחרים המוסמכים, בניהול מערכת המידע ובעריכת סקרים כלכליים ובדיקות בתחומי הטיפול של הפיקוח. יחידת החברות מטפלת בהשקעות תושבי חוץ בישראל, באישור השקעות תושבי ישראל בחוץ לארץ, ובעיקר — בבקשות ספציפיות להקמת חברות בחוץ לארץ ובמעקב שוטף אחר פעילותן. יחידת היתרי פרט מטפלת במתן היתרים ספציפיים לתושבי ישראל שאינם חברות ובקבלת הלוואות שמקבלים תושבי ישראל מחוץ לארץ. נוסף על כך מפעיל הפיקוח על מטבע חוץ — בשיתוף עם היועץ המשפטי לממשלה ובתיאום עם המשטרה — "ועדת כופר" לטיפול בעברייני מטבע.

א. ההיתר הכללי

ההיתר הכללי הוא המסגרת החוקית להגדרת הפעולות המותרות לתושבי ישראל במטבע חוץ ועם תושבי חוץ. מדי פעם בפעם חלים בהיתר זה שינויים, בהתאם להתפתחויות הכלכליות והמוניטריות ובהתאם למדיניות הממשלה ובנק ישראל. בשנת 1982 וברביעי הראשון של 1983 חלו השינויים הבאים:

1. בתחילת אוגוסט 1982 בוטל חלק מההגבלות על קבלת אשראי במטבע חוץ מחוץ לארץ. במסגרת זו הותר לתושבי ישראל לקבל מחוץ לארץ הלוואות ישירות לטווח ארוך, למעט הלוואות משלוחות של בנקים ישראלים ותאגידים שלובים של הלווה בחוץ לארץ. במקביל בוטל חלק מן ההגבלות על גיוס הון לטווח ארוך מחוץ לארץ, באמצעות מערכת הבנקאות הישראלית.
2. הותר לתושבי ישראל לקבל אשראי ספקים מתושבי חוץ, גם בערכות של בנק בחוץ לארץ.
3. שיעור תוספת הריבית על הלוואות במטבע חוץ ממערכת הבנקאות בישראל הורד במשך שנת 1982, בהדרגה — מ-9 אחוזים לאחוז אחד. במקביל בוטלו בהדרגה חובת ההפקדה אצל סוחר מוסמך כנגד הלוואה מחוץ לארץ והריבית השלילית על הפקדה זו.

ב. חוזרי המפקח על מטבע חוץ

נוסף על השינויים החלים בהיתר הכללי מדי פעם בפעם, מוציא המפקח על מטבע חוץ חוזרים לבנקים הסוחרים המוסמכים. מטרת החוזרים האלה להסביר ולהבהיר את הוראות ההיתר הכללי ואת מדיניות המפקח על מטבע חוץ בהפעלתו; ניתנות בהם הוראות נוהל לסוחרים המוסמכים, והם מגדירים את הבדיקות, הרישומים והדיווח הנדרשים מן הסוחר המוסמך. הנושאים העיקריים שנידונו בחוזרים ב-1982 היו:

1. עדכון ותוספת הגדרות לסיווג וסימול לעסקאות ופעולות במטבע חוץ של תושבי ישראל במטבע חוץ עם תושבי חוץ. במסגרת מערכת הדיווח של הסוחרים המוסמכים על תקבולים ותשלומים במטבע חוץ.
2. עוקדן חדש, שפירסם המפקח על מטבע חוץ בשנת 1982. בעוקדן רוכזו: החוק, תקנות שונות, ההיתר הכללי, היתרים לסוגים וחוזרי המפקח על מטבע חוץ. העוקדן מחולק לפרקים לפי נושאים, ונועד להקל ולפשט את ההתמצאות בהוראות השונות של המפקח על מטבע חוץ.
3. הוראות והנחיות שניתנו לסוחרים המוסמכים בעניין העברות מטבע חוץ של תושבים שעזבו — לחוץ לארץ.

8. הפיקוח על התאגידים הבנקאיים³

א. כללי

פעילות הפיקוח על התאגידים הבנקאיים בשנת 1982 באה לידי ביטוי בעיקר במעקב ובפעילות מסייעת ליציבות מערכת הבנקאות, בפעולות להגנת הקוחות, בקידום אכיפתן של הוראות בנק ישראל, בשיפור מערכות הדיווח ובפעולות ליישום החקיקה הבנקאית.

³ דיון מפורט ראה: בנק ישראל, המפקח על הבנקים, סקירה שנתית 1982. הסקירה תתפרסם בסוף יוני 1983.

לוח ט' 10
התאגידים הבנקאיים הנתונים לפיקוח, 1981 ו-1982
(31 בדצמבר)

1982	1981	
26	27	בנקים ²
1	1	בנקי חוץ
2	1	בנקים לקידום עסקים ³
15	15	בנקים למשכנתאות
9	9	בנקים למימון השקעות ⁴
11	8	מוסדות כספיים
2	1	חברות שירותים משותפות
66	62	סך הכול

- (1) הסיווג נעשה לפי "חוק הבנקאות (רישוי), החשמ"א – 1981".
 (2) המספר אינו כולל 4 בנקים בלתי פעילים, וכן את "בנק חקלאות לישראל בע"מ" שהוא כעל רשיון בנק, אך פועל בעיקר כבנק למימון השקעות.
 כולל את בנק פלסטין בע"מ, בעזה.
 (3) כולל את "איתן בנק לקידום עסקים בע"מ", שאינו פעיל.
 (4) כולל את "בנק החקלאות לישראל בע"מ".

בסוף שנת 1982 פעלו בישראל (ובחבל עזה) 60 תאגידים בנקאיים, הנתונים לפיקוחו של המפקח על הבנקים. המוסדות הבנקאיים הרגילים⁴ הפעילו 1,116 סניפים בישראל (לרבות משרדים ראשיים, סניפים מוגבלים ודלפקים) וכן 28 סניפים ביהודה ושומרון ובחבל עזה. סך הנכסים של סניפי המוסדות הבנקאיים הרגילים בישראל, ביהודה ושומרון ובחבל עזה הגיע בסוף 1982 ל-1,687 מיליארד שקלים.

מספר משרדי השלוחות הבנקאיות של הבנקים הישראליים בחוץ לארץ גדל במשך 1982, והגיע בסופה ל-130 (לעומת 115 בסוף 1981). השלוחות כללו 18 חברות בת בנקאיות (שלחן 59 משרדים), 35 סניפים וסוכנויות ו-36 נציגויות. סך הנכסים של חברות הבת והסניפים הגיע בסוף שנת 1982 ל-20 מיליארד דולרים.

ב. פעילות הפיקוח על הבנקים בשנת 1982

1. חקיקה

א. בינואר 1982 תוקן צו הערבויות, והורחבה תחולתו לערבויות והתחייבויות שהוציאו משרדים של בנקים ישראליים בחוץ לארץ. במסגרת תיקון זה הורחב גם בסיס ההון לצורך חישוב הנפח: הוכלל בו חלקו של הבנק ברווחים בלתי מחולקים של החברות הבנות שלו, בניכוי השקעותיו באותן חברות בנות בנקאיות שהצו חל עליהן.

⁴ הבנקים, בנקי החוץ והבנקים לקידום עסקים.

ב. בינואר 1983 הוגדרו סוגים מסוימים של התחייבויות, לשם קביעת שקלולן לפי הצו, כדלקמן: ערבויות להזמנת ניירות ערך ללקוחות, ערבויות לטובת משכיר ציוד להבטחת תשלומים של שוכר ציוד וערבויות לטובת ספקי שירותים או סחורות להבטחת התשלומים בעדם.

ג. בינואר 1982 ובינואר 1983 הותאמו שיעורי נפח הערבויות המותרים ביחס לבסיס ההון, כמתחייב מהשחיקה הריאלית בהון המופיע בדוחות הכספיים המתפרסמים לציבור.

2. נוהל תקין

א. נקבעו נהלים לעיסוקו של בנק בניירות ערך ישראלים על חשבון לקוחותיו.

ב. עורכנו הכללים למתן הלוואות באמצעות הבנקים למשכנתאות.

3. חוק שיקים ללא כיסוי

שנת 1982 היתה שנת תחולתו הראשונה של "חוק שיקים ללא כיסוי, התשמ"א – 1981". הפיקוח על הבנקים הקים השנה מערכת להפעלת החוק, וזו הפיצה בין הבנקים את רשימות הלקוחות המוגבלים והמוגבלים בנסיבות מחמירות.

4. דיווח כספי לציבור

בעקבות החוק למסוי בתנאי אינפלציה, הוחלו הוראות הדיווח הכספי של לשכת רואי חשבון לגבי הבנקים, בראשית שנת 1983, והותאמו לחוק החדש.

5. הסינוף

ועדת הרשיונות פועלת לפי סעיף 5 ל"חוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א – 1981". עיקרי מדיניותה בשנת 1982 היו אישור בקשות לפתיחת סניפים באזורי פיתוח ומעבר לקו הירוק, לפי צורכי המקום, מצד אחד, ומצד שני – הימנעות מאישור תוספת סניפים בערי גוש דן ובחיפה רבתי, שם לא היה מחסור בסניפים, למעט בקשות מיוחדות של אותן קבוצות בנקאיות, שאין להן סניפים באותן ערים, או בשכונות שהתפתחו במיוחד. במסגרת זו ניתנו רשיונות לפתיחת 9 סניפים חדשים. במשך השנה נפתחו 35 סניפים ונסגרו 13 סניפים אחרים.

6. רישוי

במסגרת ההתארגנות ליישום "חוק הבנקאות (רישוי) התשמ"א – 1981", ניתנו רשיונות ל-3 מוסדות כספיים ולחברת שירותים משותפת. רשיונו של בנק, שהעביר עסקיו לפני כמה שנים לבנק אחר והיה בלתי פעיל מאז, לא חודש.

7. הגנת הלקוח

השנה נכנס לתוקף סעיף 16 ב"חוק הבנקאות (שירות ללקוח) התשמ"א – 1981", באשר לבריר פניות הציבור בדבר עסקיהם עם התאגידים הבנקאיים. בכך הורחבה סמכותו של המפקח על הבנקים בנושא זה, והיחידה לפניות הציבור החלה מבררת פניות שקודם לכן לא טופלו במסגרתה. במספר הפניות היתה ב-1982 עלייה של 7.5 אחוזים, והוא הגיע ל-2,027.

- בשנת 1982 נערכו בבנקים כ-200 פעולות ביקורת מקיפות, ובעקבותיהן נשלחו לבנקים 134 דוחות המצביעים על ליקויים, והבנקים נדרשו לתקנם.
- בשנת 1982 הדגישה הביקורת את הנושאים הבאים:
- א. בדיקת פעילות הבנקים בקשר להנפקת מניות על ידי חברות שונות, ובמיוחד בתחומים אלה: הקפאת כספי המזמינים והחזקת נכסים נזילים כנגדם, הזמנות תושבי חוץ ואשראים שהוענקו להם למימון הזמנות אלה ופיצול הזמנות בעת הנפקת ניירות ערך.
 - ב. האשראי והביטחונות של לוויים גדולים בעייתיים והפרשות לחובותיהם המסופקים. הדגש הושם על האשראי כנגד ניירות ערך ועל האשראי לענפים בעייתיים כיהלומים ותעופה.
 - ג. קיום "חוק שיקים ללא כיסוי, התשמ"א – 1981".
 - ד. רישומי פעולות סליקה, הדיווח עליהן לצורכי הנזילות והתאמת יתרות פיקדונות הבנקים בספרי בנק ישראל ליתרות בחשבון בנק ישראל, כמדווח בדוחות הנזילות.
 - ה. קיום הוראות הנזילות החדשות, המגבילות את עודף הנכסים על ההתחייבויות במטבע חוץ ואת עודף ההתחייבויות על הנכסים במטבע חוץ.

9. הפיקוח על הבנקים הייעודיים

- בביקורות בבנקים אלה, הכוללים בנקים למשכנתאות ובנקים למימון השקעות, הושם הדגש על קיום תנאי הרשינות שניתנו לתאגידים אלה על פי "חוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א – 1981", ובמסגרת זו נבדקה גם ייעודיות האשראי של מוסדות אלה.
- כן נבדקה התאמת פעילותם של מוסדות החיסכון לחינוך תיכון למסגרת המוגדרת של תכניות החיסכון המאושרות.

10. המידע והדיווח

- השנה הוכנה תשתית לפיקוח על תאגידי העזר, ובמסגרתה רוכז המידע המוסדי עליהם. כן ננקטו צעדים לשיפור מערכות הדיווח:
- א. הונהג דיווח חדש למפקח על הבנקים, בדבר ערבויות במטבע חוץ לטובת ספקים תושבי חוץ, בגין אשראי הניתן לתושבי ישראל לשם מימון יבוא טובין לישראל.
 - ב. הונהגה מערכת דיווח על פיקדונות בינבנקאיים במטבע חוץ, במתכונת חדשה.
 - ג. הונהגו דוחות חודשיים ורבעוניים על נכסי מוסדות כספיים והתחייבויותיהם.

11. המחקר

- ביחידת המחקר של הפיקוח על הבנקים נחקרו הנושאים הבאים:
- א. השפעת מכשירי בנק אוטומטיים על היקף פיקדונות העו"ש.
 - ב. התחלקות הפיריון בין הון לעבודה במערכת הבנקאות הישראלית.
 - ג. הקמת שלוחות בנקאיות בחוץ לארץ כאמצעי לפיזור סיכונים ולצמיחת הפירמה הבנקאית.
 - ד. קביעת ערכן של איגרות חוב מסוג "ברירה" ואמידת שיעור הריבית הנומינלית לזמן ארוך בישראל, 1966 – 1971.
 - ה. ניצול מסגרות אשראי במערכת הבנקאות הישראלית (ניתוח אמפירי).
 - ו. המניעים הכלכליים לפעילות הרב-לאומית של הבנקים הישראליים.

יחידת המחקר של הפיקוח על הבנקים השתתפה בארגון הכנס השנתי של ה-European Finance Association, ונושא הבנקאות היה אחד מנושאי המרכזיים. ה"פורום לכלכלה בנקאות", שהוקם ביזמת הפיקוח על הבנקים בשיתוף עם איגוד הבנקים, קיים בשנת 1982 ארבע פגישות על נושאים שעמדו השנה על סדר היום בתחום הבנקאות. פורסמו והופצו פרסומים תקופתיים וסקירה שנתית של מערכת הבנקאות בישראל בשנת 1981 בעברית, ותמציתה באנגלית.

13. הוועדה המייעצת בעניינים הנוגעים לעסקי בנקאות

הוועדה דנה בנושאים שונים הנוגעים למערכת הבנקאות, וביניהם: סקירת המפקח על הבנקים על מערכת הבנקאות, תיקונים לצו הבנקאות, המגביל את שיעורי הערכויות ואת ההתחייבויות האחרות על חשבון לקוחות; גילוי יחס נאות ללקוחות וקביעת שיטות חישוב של ריבית על אשראי.

14. הוועדה לקביעת נהלים תקינים

הוועדה דנה בהצעות לנהלים בשני נושאים: עיסוקו של בנק בניירות ערך ישראליים על חשבון לקוחות וחייב חשבוננו של לקוח לתיקון זיכוי שנעשה בטעות בידי צד שלישי.

15. ועד המסלקה

- א. פורסמה מהדורה חדשה של תקנות המסלקה. עם תחילת תוקפן של התקנות במאסר 1982, הונהגו נהלים חדשים בדבר זיכויים והסדרים לעריכת ריכוזי הסליקה והתאמת ההתחשבויות. מטרת שינויים אלה הייתה לשפר את תהליכי העבודה ולהקדים את מועד סיכומן של תוצאות הסליקה.
- ב. ועד המסלקה המשיך לדון בדרכים לשפור מערכת סליקת הזיכויים, במיוחד בתחום של קביעת טפסים אחידים לסוגי זיכויים שונים.
- ג. במסגרת התכניות למיכון מערכת התשלומים, הוטל על ועדת משנה להכין הצעות להנהגת עיצור שיקים (Cheque Truncation).
- ד. בעקבות החלטה של בנק ישראל וחמשת הבנקים הגדולים להקים מרכז סליקה בנקאית אוטומטית, הוחל בתכנונו. את נוהלי הסליקה במערכת זו יקבע ועד המסלקה.

16. פעילות חירום

עם פרוץ מלחמת שלום הגליל, הוקם מטה חירום מיוחד, שסייע בפתרון בעיות בנקאיות הן למערכת הבנקאות בישראל והן לחיילים שגויסו ולבני משפחותיהם. כמו כן נעשה, במדת האפשר, להבטחת שירות בנקאי לחיילים בשטחי הלחימה.

9. הנפקת שטרי כסף, מעות ומטבעות

א. הנפקת שטרי כסף ומעות

ב-1.12.1982 הוכנס למחזור שטר כסף חדש בערך 500 שקלים, הנושא את דיוקנו של הברון אדמונד דה רוטשילד. שטר זה הוא ראשון לשטרות בעלי ערך גבוה, שיוכנסו למחזור בשנים 330 בנק ישראל, דין וחשבון 1982

הקרובות. בעיצובו, השונה מעיצוב השטרות הנמצאים כיום במחזור, מתבטאים חידושים טכנולוגיים המאפיינים תהליכי ייצור שטרות בעולם. הצבע השליט בשטר הוא אדום; והוא קצר ב־21 מ"מ מהשטר בן 100 שקלים, — השטר הארוך ביותר במחזור כיום. מדותיהם של השטרות הבאים יהיו כמדות השטר בן 500 השקלים — 138×76 מ"מ. לקראת סוף 1982 יונפק שטר בן 1,000 שקלים, שיישא את דיוקנו של הרמב"ם. ב־15.2.82 הונפקה מעה בת 10 שקלים (פרטים ראה דוח בנק ישראל לשנת 1981, עמ' 304).

ב. הנפקת מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים

בשנת 1982 הנפיק בנק ישראל מטבע זיכרון ליום העצמאות התשמ"ב, הנושא את דיוקנו הברון אדמונד דה רוטשילד, במלאת מאה שנים לראשית פועלו ביישוב ארץ ישראל. הונפקו שתי מהדורות כסף (בהרכב 850 אלפיות כסף, ו־150 אלפיות נחושת) — רגיל וקשוט, ומהדורה קשטה של זהב (בהרכב 900 אלפיות זהב ו־100 אלפיות נחושת). להלן תיאור המטבעות:

כסף רגיל וקשוט: ערך נקוב 2 שקלים; משקל 28.8 גרם; קוטר 37 מ"מ; כותרת שוליים בכתב עברי עתיק — "ל"ד למדינת ישראל".

זהב: ערך נקוב 10 שקלים; משקל 17.28 גרם; קוטר 30 מ"מ; שוליים מחורצים. ככל שנה, הונפק ב־1982 מטבע חנוכה, שעליו מופיעה חנוכייה קדומה מתימן. הונפקו שתי מהדורות כסף (בהרכב 850 אלפיות, 900 ו־150 אלפיות נחושת) — רגיל וקשוט. להלן תיאור המטבעות:

כסף רגיל: ערך נקוב שקל אחד; משקל 14.4 גרם; קוטר 30 מ"מ; שוליים חלקים. כסף קשוט: ערך נקוב 2 שקלים; משקל 28.8 גרם; קוטר: 37 מ"מ; שוליים מחורצים. השנה הונפק לראשונה מטבע מיוחד, במסגרת סדרת "אתרים בארץ הקודש". מטבע זה הוקדש למערות קומראן, ועליו קטע ממגילת "מלחמת בני אור בבני חושך". הונפקו, שתי מהדורות כסף (850 אלפיות כסף ו־150 אלפיות נחושת) — רגיל וקשוט; וזהב (900 אלפיות זהב ו־100 אלפיות נחושת). כל המטבעות הם בני 12 צלעות. להלן תיאור המטבעות:

כסף רגיל: ערך נקוב ½ שקל; משקל 7.2 גרם; קוטר 23 מ"מ; שוליים חלקים. כסף קשוט: ערך נקוב שקל אחד; משקל 4.4 גרם; קוטר 30 מ"מ; שוליים מחורצים. זהב: ערך נקוב 5 שקלים; משקל 8.63 גרם; קוטר 22 מ"מ; שוליים מחורצים. כן הוטבעה סדרה מיוחדת בת 6 מטבעות, בערכים נקובים הזהים לאלה שהיו אז במחזור — מאגורה חדשה אחת עד 5 שקלים — בעובי כפול (סוג Piefort). רוב המטבעות האלה עשויים מקופר-ניקל; המטבעות בני 10 אגורות חדשות ו־5 שקלים יוצרו מברונזה. מטבעות הסדרה נושאים סימן הטבעה מיוחד — מגן דוד זעיר — ותאריך התשמ"ב. הונפקו 27,000 סדרות כאלה, ונוסף עליהן הכמויות הבאות: 1,000 יחידות של 5 אגורות חדשות, 3,000 יחידות של חצי שקל, 1,000 יחידות של שקל אחד, 2,000 יחידות של 5 שקלים.

לוח ט"י 11

כמויות הנפקה מעודכנות של מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים, התשמ"ב והתשמ"ג

המטבע	המטבעה	הסוג	כמויות ההנפקה הקודמות	מטבעות שהושחתו	כמויות ההנפקה המעודכנות
יום העצמאות					
התשמ"ב (רוטשילד)	פריס	רגיל	18,000	4,665	13,335
	מינכן	קשוט	12,000	2,445	9,555
	קנדה	זהב	6,000	1,070	4,930
חגיגה					
התשמ"ב (חנוכייה מפולין)	פריס	רגיל	25,000	8,849	16,151
	שטוטגרט	קשוט	15,000	3,779	11,221
מטבעות מיוחדים					
התשמ"ג (מערות קומראן)	פריס	רגיל	20,000	—	20,000
	מינכן	קשוט	9,000	—	9,000
	מינכן	זהב	6,000	1,000	5,000

לוח ט"י 12

מטבעות שהוטבעו עם חותמת התשמ"ב

הערך	הוטבעו בחוץ לארץ	הוטבעו בארץ	סך הכול
1 אגורות חדשות	1,000,000 (שטוטגרט)	—	1,000,000
5 אגורות חדשות	5,000,000 (שטוטגרט)	—	5,000,000
10 אגורות חדשות	23,000,000 (שטוטגרט)	—	23,000,000
½ שקל	—	18,710,484	18,710,484
1 שקל ¹	15,850,000 (פריס)	—	15,850,000
5 שקלים	12,000,000 (פריס)	—	12,000,000
	18,000,000 (צי"לה)	—	30,000,000
10 שקלים	28,000,000 (שטוטגרט)	18,084,250	46,084,250

(1) בדוח בנק ישראל 1981, לוח ט"י 12, יש להוסיף על הכמות הרשומה 15,570,000 מטבעות בני 1 שקל התשמ"א, שהוטבעו בשוויץ. ההטבעה בעריך זה לשנת התשמ"א מסתכמת אפוא ב־154,540,000 יחידות.

ג. המחזור

בסוף 1982 היו במחזור 104.2 מיליון שטרות ו-629.7 מיליון מעות מסדרת השקל, בערך כולל של 10,721.8 מיליון שקלים.

לוח ט'-13

שטרות ומעות במחזור מסדרת השקל, לסוף שנת 1982

שטרות		מעות	
ערך	כמות (מיליוני יחידות)	ערך	כמות (מיליוני יחידות)
1 שקל	9.2	1 אגורות חדשות	91.2
5 שקלים	4.1	5 אגורות חדשות	53.9
10 שקלים	4.2	10 אגורות חדשות	279.5
50 שקלים	10.7	½ שקל	57.7
100 שקלים	71.3	1 שקל	101.6
500 שקלים	4.7	5 שקלים	14.7
		10 שקלים	31.1
סך כל השטרות	104.2	סך כל המעות	629.7

השטר החדש בן 500 השקל, שהונפק בדצמבר, הגיע תוך חודש אחד ל-22 אחוזים מכלל ערך המחזור. סמוך להנפקתו של שטר זה התקרב משקל של השטר בן 100 השקלים בערך המחזור ל-90 אחוזים. והתופעה הבולטת במחזור היתה החלפת שטרות כמעות, כעריכים 1, 5 ו-10 שקלים. (זו האחרונה הונפקה השנה בפברואר). — בנק ישראל ספג השנה כ-35 מיליון שטרות, בשל החלפתם כמעות.

ד. הפקדות ומשיכות

במהלך 1982 הופקדו בסניפי בנק ישראל כ-233.4 מיליון שטרות. משיכות הבנקים באותה תקופה הגיעו לכ-217.4 מיליון שטרות.

ה. בלאי וצריכה של שטרות

במשך שנת 1982 הוכרזו 106.6 מיליון שטרות מסדרת השקל כבלויים. הגידול במספר השטרות מסדרה זו במחזור הסתכם ב-9.2 מיליון: צריכת השטרות — המוגדרת כמספר השטרות שנחבלו, בתוספת הגידול במחזור — הסתכמה אפוא ב-97.4 מיליון.

לוח ט"ו 14
המטבע במחזור לפי העריך בסוף השנה, 1981 ו-1982

1982		1981		
מיליוני שקלים	אחוזים	מיליוני שקלים	אחוזים	
שטרי כסף מסדרת הלירות				
—	0.3	—	0.4	1+1/2 ל"י
—	2.4	—	2.5	5 ל"י
—	6.1	—	6.5	10 ל"י
—	8.4	—	8.8	50 ל"י
—	12.7	—	14.1	100 ל"י
—	15.4	—	22.6	500 ל"י
—	45.3	1	54.9	סך הכול
שטרי כסף מסדרת השקל				
—	9.2	—	23.9	1 שקל
—	20.7	1	36.8	5 שקל
—	42.2	4	206.8	10 שקל
5	537.2	25	1,276.8	50 שקל
70	7,131.7	69	3,599.8	100 שקל
23	2,348.0	—	—	500 שקל
100	10,089.0	99	5,144.1	סך הכול
100	10,134.3	100	5,199.0	סך כל השטרות
מעות מסדרת הלירות				
—	0.2	—	0.2	1 פרוטה עד 500 פרוטות
—	0.3	—	0.3	1 אגורות
—	0.9	1	0.9	5 אגורות
—	3.1	2	3.1	10 אגורות
—	0.9	—	0.9	25 אגורות
—	2.3	2	2.4	1/2 ל"י
—	7.3	6	7.8	1 ל"י
—	5.0	4	5.3	5 ל"י
4	20.0	15	20.9	סך הכול
מעות מסדרת השקל				
—	0.9	1	0.8	1 אגורות חדשות
—	2.7	1	2.1	5 אגורות חדשות
5	27.9	16	23.0	10 אגורות חדשות
5	28.9	20	27.7	1/2 שקל
18	101.6	37	51.3	1 שקל
13	73.7	10	14.3	5 שקל
55	311.3	—	—	10 שקל
96	547.0	85	119.2	סך הכול
100	567.0	100	140.1	סך כל המעות
10,701.3		5,339.1		סך כל שטרי הכסף והמעות
מטבעות זיכרון				
15.5		15.8		מסדרת הלירות
5.0		4.8		מסדרת השקל
20.5		20.6		סך הכול
10,721.8		5,359.7		סך היתרות במחזור

(1) כולל שטרי כסף שנותרו במחזור.

ו. ספיגת מטבעות מסדרת הל"י

להלן כמויות המטבעות מסדרת הל"י. שנספגו והותכו מאז ההכרזה על מטבע השקל.

לוח ט' 15

המטבעות שנספגו והותכו מ־22.2.1980 עד 31.12.1982

העריך	כמות המטבעות הרשומה במחזור כ־22.2.1980	כמות המטבעות הרשומה במחזור כ־31.12.1982	כמות המטבעות שנספגו בתקופה זו
1 אג'	312,642,438	310,112,460	2,529,978
5 אג'	209,070,574	184,763,584	24,306,990
10 אג'	389,336,445	307,465,043	81,871,402
25 אג'	47,734,537	37,156,261	10,578,276
1/2 ל"י	75,462,990	46,403,826	29,059,164
1 ל"י	151,203,315	73,532,073	77,671,242
5 ל"י	30,597,362	9,919,936	20,677,426

(1) לא כולל סדרות מיוחדות (עם סימן מגן ודוד זעיר).

ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

ועדה זו עוסקת בתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זכרון, שמנפיק בנק ישראל. היא ממליצה בפני הנגיד על הצעות העיצוב הנראות לה מבין ההצעות שמגישים האמנים המשתתפים במכרזי הבנק.

השנה המליצה מליאת הוועדה להטביע את דיוקניהם של גולדה מאיר ולוי אשכול על שטרות שיונפקו בעתיד. (רשימת חברי הוועדה מופיעה בסוף הפרק.)

10. פעילות בנק ישראל כמייצג המדינה במוסדות פיננסיים בינלאומיים

בנק ישראל מייצג את המדינה בכל הקשור לחברותה בקרן המטבע הבינלאומית, בקבוצת הבנק העולמי ובבנק הבינאמריקאי לפיתוח.

א. קרן המטבע הבינלאומית (IMF)⁵

בשנת 1982 לא בקרה בישראל משלחת מטעם קרן המטבע; משלחת כזאת ביקרה בארץ במארס 1983. חבריה ניהלו דיונים עם כלכלני בנק ישראל, משרד האוצר ומשרד המסחר

⁵ International Monetary Fund.

והתעשייה, וכן נפגשו עם נציגי ההסתדרות, התאחדות התעשיינים, איגוד הבנקים וגופים כלכליים אחרים. על סמך הדיונים דיווחה המשלחת למועצת מנהלי הקרן על מצב המשק הישראלי, ומועצת המנהלים אישרה את מסקנות הדוח.
במאוס 1983 החליטה קרן המטבע להגדיל הון המכסות של המדינות החברות בכ-45 אחוזים. במסגרת זו תעלה מכסתה של ישראל השנה מ-307.5 מיליון SDR לכ-446 מיליון. מאז 1976 לא השתמשה ישראל במקורות הקרן.

ב. קבוצת הבנק העולמי

1. הבנק הבינלאומי לשיקום ופיתוח (IBRD)⁶
באמצע שנות ה-70 החל הבנק העולמי משמיט מרשימת הזכאות להלוואותיו מדינות מתפתחות, שבהן ההכנסה הלאומית לנפש גבוהה, יחסית. זכאותה של ישראל נשללה כבר בשנת 1975, ובשנת 1982 היא סיימה לנצל את יתרות ההלוואות שאושרו לה בעבר.

2. התאגיד הבינלאומי לפיתוח (IDA)⁷
התאגיד הבינלאומי לפיתוח, המסונף לבנק הבינלאומי לשיקום ולפיתוח, תפקידו לסייע למדינות עניות בלבד, ומשום כך תנאי המימון בו נוחים הרבה יותר מאלה הנהוגים בבנק עצמו (פירעונות עד ל-30 שנה, בריבית סמלית).
לאחרונה נערך במוסד זה מבצע גיוס הון כדי להרחיב את היקף פעילותו הריאלית. ישראל החליטה, עקרונית, להשתתף במבצע זה, על-פי חלקה היחסי במוסד; זאת במסגרת שנקבעה להשתתפות המדינות המתפתחות — דהיינו במטבע מקומי בלבד.

3. החברה הבינלאומית למימון (IFC)⁸
חברה זו, שהיא חלק מקבוצת הבנק העולמי, תפקידה לקדם את ההשקעות הפרטיות במדינות המתפתחות. לשם כך היא משתתפת בהלוואות פרטיות ובשותפויות, בעיקר בפרוייקטים שבהם זמינות ההון הפרטי למשקיע המקומי מוגבלת.
החברה הבינלאומית למימון הגדילה לאחרונה את הונה מ-100 לכ-600 מיליון דולרים. ישראל משתתפת בתוספות אלו בסך של 500,000 דולרים.

ג. הבנק הבינאמריקאי לפיתוח (BID)⁹
הבנק הבינאמריקאי לפיתוח הוא המוסד הגדול ביותר לפיתוח כלכלי-חברתי, הפועל באמריקה הלטינית ובאזור הים הקריבי. בשנת 1982 נתן מוסד זה למדינות באזור מענקים והלוואות בסך 2.8 מליארד דולרים. כשליש מסך ההלוואות הללו מיועד לפיתוח תשתית כלכלית לאנרגיה, לתחבורה ולתקשורת; כשליש מופנה לחקלאות, לתעשייה, למכרות ולתיירות, והשאר ליעדים חברתיים בתחומי הבריאות, החינוך והעיוור.

⁶ International Bank for Reconstruction and Development

⁷ International Development Association

⁸ VI IDA Replenishment

⁹ International Finance Corporation

⁹ Banco Interamericano de Desarrollo.

לוח ט"ז
היחסים הפיננסיים של ישראל עם קרן המטבע הבינלאומית, 1954 עד 1982

1982	1981	1980	1978	1976	1975	1974	1971	1970	1969	1966	1964	1959	1957	1954	
(מיליוני SDR ¹)															
307.5	307.5	307.5	205.0	130.0	130.0	130.0	130.0	130.0	90.0	90.0	50.0	25.5	7.5	4.5	1. מכסת ישראל
—	25.6	31.6	72.4	77.0	175.8	65.0	20.0	—	45.0	—	12.5	—	1.9	—	שימוש במקורות הקרן
—	25.6	31.6	—	12.0	32.5	65.0	20.0	—	45.0	—	12.5	—	1.9	—	נתחי אשראי ²
—	—	—	72.4	65.0	143.3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	קרנות מיוחדות
2. ההקצאה המצטברת															
106.4	106.4	85.4	42.8	42.8	42.8	42.8	29.0	15.1	—	—	—	—	—	—	של SDR
שימוש מצטבר, נטו,															
105.8	106.0	76.7	21.8	34.2	40.8	40.3	15.9	15.1	—	—	—	—	—	—	בי-SDR

(1) עד שנת 1969 הסכומים הם בדולרים.
(2) כולל נתח הרורבה (עד שנת 1978 — נתח הזהב).

ישראל היתה בין המדינות הראשונות מחוץ לאזור, שהצטרפו ל-BID¹⁰; בנק ישראל שואף לסייע בהידוק הקשרים הכלכליים של ישראל עם מדינות אמריקה הלטינית ואזור הים הקריבי; כדי לאפשר לחברות ישראליות להרחיב את פעילותן בפרוייקטים שבמימון ה-BID, מעביר בנק ישראל למאות חברות ישראליות מידע שוטף על פרוייקטים של ה-BID ומקשר ביניהן לבין מוסדות פיתוח הקשורים אליו. בשלוש השנים האחרונות הרחיבו חברות ישראליות את היקף פעילותן שבמימון ה-BID, בתחומים שונים: תכנון, חינוך, הדרכה, אגרו-תעשיות, תקשורת, ציוד לבקרה, התפלת מים וציוד להשקיה.

11. המחקר הכלכלי

כבכל שנה, כולל דוח בנק ישראל חלק ניכר מהמחקר השוטף בכלכלת ישראל, המתנהל במחלקת המחקר של הבנק. מחקרים שוטפים אחרים, שכלכלני המחלקה עסקו בהם במשך שנת 1982, הם:

1. דוח הנגיד על עליית אמצעי התשלום. בשנת 1982 נתפרסמו שני דוחות כאלה, וראה להלן, סעיף 14, פרסומי בנק ישראל.
 2. ההתפתחות הכלכלית בחודשים האחרונים.
 3. סדרות מלאי ההון בישראל, 1960 עד 1982. (עדכונים).
 4. קטלוג מאגר הנתונים המוניטריים.
 5. סקירות פנימיות על ההתפתחויות המוניטריות והמדיניות המקרו-כלכלית.
 6. נתונים עיקריים על המשק (פרסום שבועי).
 7. נוסף על המחקר השוטף נערכו כמה מחקרים בסיסיים, מתוכם פורסמו:
 7. ההתפתחות הכלכלית ביהודה ושומרון ובחבל עזה, 1970 עד 1980.
 8. התחלקות היבוא לישראל לשימושים סופיים, 1971 עד 1980.
 9. אגרות צפיפות ומסי הרכב בישראל.
 10. קשרי גומלין בין אינפלציה למצרפים מוניטריים בישראל.
 11. פונקצית ביקוש ליבוא מוצרים בישראל, 1968 עד 1976.
 12. אי שליטה מוניטרית ובעיות כלכליות.
 13. הערכת חריפותה של בעית מאזן התשלומים בישראל.
 14. ההתפתחות הסדר תוספת היוקר וסעיפי שכר אחרים.
 15. הערות להתפתחות המוניטרית ולמדיניות בנק ישראל (בשנות ה-70).
 16. כסף ואינפלציה בישראל: תהליך המעבר של המשק לאינפלציה גבוהה.
- בשנת 1982 החלה מחלקת המחקר להוציא סדרת מאמרים לדיון, שבה מוגשים לציבור הכלכלנים בארץ טיוטות מחקרים, לפני פרסומם הסופי. מטרת הסדרה הן: (א) להביא את המחקרים על המשק הישראלי לידיעת הכלכלנים תוך תקופה קצרה מזו של תהליך הפרסום הסופי; (ב) לעזור — לפני פרסומם הסופי של המאמרים — דיון פורה, שיקיף גם כלכלנים שמחוץ לכותלי הבנק, ובכך לתרום לשיפור המחקר. בשנת 1982 הופיעו במסגרת הסדרה המחקרים הבאים:
1. ציפיות לאינפלציה בישראל בשנים 1965 עד 1980.
 2. אינפלציה ומיצרפים מוניטריים: קשרי גומלין בישראל.

¹⁰ במשך השנים גדל מספרן, וכיום נמנות ביניהן מרבית מדינות אירופה ויפן.

3. ההאטה בגידול הפריזון בתעשייה — גורמים, הסברים ותמיהות.
4. רוחחי הממשלה מהדפסת כסף וההשפעות האינפלציוניות על ירידת שיעור הגידול בתל"ג.
5. עודף הביקוש לעבודה, ציפיות אינפלציוניות והשערת אי התחלופה (1968 — 1980).
6. נייטרליות הגירעון הממשלתי ומבחנה בישראל.
7. התפתחותו של הסדר תוספת היותר ובחינת תדירותה של התאמת השכר למחירים.
8. הרכב יתרות מטבע חוץ וחשבון התחלופה.
9. המסחר הקמעוני כאינדיקטור של הצריכה הפרטית בישראל.
- חלק מן המחקרים הללו וכן כמה עבודות המצויות עדיין בהכנה, הוצגו במסגרת הכנס "עיונים בכלכלה", בנובמבר 1982.
- כן נמצאים בתהליך עבודה מחקרים רבים בתחומים מגוונים. דגש מיוחד בתכנית העבודה של המחלקה ניתן לחקירת נושאים שישפכו אור על היבטים שונים של התהליך האינפלציוני, ועל הסברים אפשריים להתהוותו. להלן רשימת הנושאים העיקריים שבמחקר:
1. הדינמיקה של האינפלציה בישראל בעשור האחרון. (בנושא זה נערכים שני מחקרים בגישות שונות).
2. הביקוש לכסף בישראל ויציבותו.
3. אי הרברסיביליות של קשרים בין אינפלציה לבין היתרות הריאליות של אמצעי התשלום.
4. הרכוש של הציבור.
5. הקשר בין צריכה פרטית לנוזלות.
6. השפעת הרכוש והרכבו על הצריכה הפרטית.
7. מצרפי אשראי ומדיניות מוניטרית בישראל.
8. אפקטיביות של מדיניות ריסון האשראי.
9. מס האינפלציה והסובסידיה האינפלציונית הגלומה באשראי המזול.
10. ציפיות לשינוי בשער החליפין הריאלי, תנועות הון, מדיניות אנטי אינפלציונית ומדיניות שער חליפין.
11. גידול הביקוש הנומינלי, אינפלציה ושינויים בתוצר בישראל.
12. הבדלים בהשפעת מימון תקציב הממשלה באמצעות מלוות, פנים ובאמצעות מלוות חוץ על שיעור האינפלציה של הזמן הארוך.
13. קביעת רמת המחירים ומדיניות פיסקאלית במדיניות של שער ריבית ריאלי וציפיות רציונליות.
14. עיוותים בהקצאת מקורות ואומדן איכות גורמי הייצור בתקופת אינפלציה.
15. עתירות גורמי הייצור בסחר החוץ התעשייתי.
16. הגדרת ומדידת השפעת תנאי הסחר — עקרונות והצגה כמותית על המשק הישראלי.
17. השפעת הון אנושי וגורמים מוסדיים על השכר בשירות הציבורי בתקופת אינפלציה מהירה.
18. מבנה ההשכלה והפרשי שכר בישראל בשנות ה-70.
19. אינדיקטורים על שוק העבודה בישראל.
20. זיהוי מחזורי עסקים בישראל.
21. שיעורי תשואה, סיכון והתערבות ממשלתית בתעשייה הישראלית.
22. הפריזון בענף הבנייה.
23. מחירי האנרגיה בישראל.

12. הוועדה המייעצת והמועצה המייעצת

בישיבות הוועדה המייעצת והמועצה המייעצת נדונו השנה בעיקר מימדיו הרצויים של נפח האשראי, הדרכים לריסונו ובניית מסגרות חדשות להגדלת משקלו של מגזר הפעילות במטבע ישראלי לא צמוד בסך הפעילות הבנקאות. על-מנת להגדיל את היקף המקורות העומדים לרשות מערכת הבנקאות, למתן אשראי במטבע ישראלי, המליצה הוועדה בחודש מארס על הורדת שיעורי הנזילות על הפיקדונות ועל הפעלת "חלון אשראי". בהמלצת הוועדה המייעצת באוגוסט, הוצעה לציבור לראשונה האפשרות להפקיד פיקדונות כשקלים לזמן קצוב, לתקופות קצרות.

לשם צמצום הפעילות הבנקאית המקומית במטבע חוץ ועם זאת לספוג עודפי נזילות מהציבור, המליצה הוועדה ביוני להפסיק את תשלום הריבית על פיקדונות עובר ושב במטבע חוץ, ובנובמבר – להעלות את שיעור הנזילות על פיקדונות לזמן קצוב, ולהוריד את תקרת האשראי במטבע חוץ.

בעקבות כמה דיונים בוועדה המייעצת, בוטלו בחודש נובמבר ההגבלות הישירות על נפח האשראי במטבע ישראלי, ולעומת זאת הוגמשו ההליכים הדרושים להכנסת שינויים בשיעורי הנזילות על פיקדונות ובהגבלות נפח הערכויות. כמו כן הועלו הקנסות על גירעונות הנזילות. ככל שנה, הוקדשו מרבית ישיבות הוועדה והמועצה להערכת ההתפתחויות הכלכליות והמוניטריות במשק. נידונו הדרכים להתאמת שוק ההון לחוק המיסוי החדש למניעת מסוי רווחים אינפלציוניים. כן נדונה בהרחבה החשיבות של גיוס הון מהציבור למערכת הבנקאות. דיוני הוועדה והמועצה תרמו לגיבוש המלצות להורדת שיעור האינפלציה ולעידוד היצוא. המועצה המייעצת אישרה את התכנית השנתית להנפקת מטבעות ושטרות, כמפורט בסעיף 9 לעיל.

13. פרס הורוביץ

בנק ישראל העניק השנה, זו הפעם הראשונה, את הפרס לזכרו של דוד הורוביץ, מקימו ונגידו הראשון של הבנק.

הפרס הוענק השנה לפרופ' בנג'מין פרידמן מאוניברסיטת הרווארד בארה"ב, על עבודתו "תפקידי הכסף והאשראי בניתוח מקרו-כלכלי".

העבודה תפורסם בסקר בנק ישראל 56, וכן במהדורה האנגלית של סקר 55. הפרס יוענק שוב בשנת 1984, וישולב באירועים לציון שלושים שנה להקמת בנק ישראל.

14. פרסומי בנק ישראל

בנק ישראל הוציא לאור בשנת 1982 את הפרסומים הבאים:

מחלקת המחקר

דין וחשבון לשנת 1981;

עיקרי דין וחשבון 1981;

לוח אירועים כלכליים, 1981;

ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים, 33 (דו־לשוני — עברית ואנגלית);
 סקר בנק ישראל, 54;
 סקר בנק ישראל, 55;
 תקציב לאומי לשנת 1982;
 סדרות מלאי ההון בישראל, 1960 עד 1982;
 ההתפתחות הכלכלית ביהודה ושומרון ובחבל עזה, 1970 עד 1980;
 התחלקות היבוא לישראל לשימושים סופיים, 1971 עד 1981;
 דוח הנגיד על עליית אמצעי התשלום לחקופה שבין 31.8.81 ל-28.2.82;
 דוח הנגיד על עליית אמצעי התשלום לחקופה שבין 28.2.82 ל-30.6.82;
 תיק נתונים עיקריים על המשך הישראלי (עוקדן, עדכון שבועי, דו־לשוני, עברית-אנגלית);
 Economic Review No. 53
 Main Points of the Annual Report, 1981
 Annual Report, 1981
 The Israeli Economy — Facts in Figures, 1982

המפקח על הבנקים

מערכת הבנקאות בישראל, סקירה שנתית 1981;
 מערכת הבנקאות בישראל, עיקרי הסקירה השנתית 1981;
 סטטיסטיקה שנתית של המוסדות הבנקאיים, 1977 — 1981 (דו־לשוני, עברית ואנגלית);
 סטטיסטיקה של המוסדות הבנקאיים (חודשי, דו־לשוני — עברית ואנגלית);
 אשראי בנקאי לפי ענפי המשק (רבעוני);
 פרסומים בנושאי בנקאות בישראל;
 רשימת המוסדות הבנקאיים בישראל ליום 1.1.82;
 פיקדונות במוסדות הבנקאיים, 1981;
 תקנות המסלקה (עוקדן);
 Israel's Banking System, 1981
 Banks in Israel — selected Figures, 1982

חשב הבנק

דוחות כספיים לשנת 1981;
 Financial Statements for the year 1981

מינהל מילואות המדינה

כללים ולוחות לחישוב סכומי הפדיון בשקלים של מילואות (רבעוני).

מחלקת המטבע

סקירה חצי־שנתית;
 סקירה שנתית, 1981.

היועץ המשפטי

בנק ישראל — דינים והוראות (עוקדן):
Israel's Banking Legislation

המפקח על מטבע חוץ

הוראות הפיקוח על מטבע חוץ (עוקדן):
מצבת החובות במטבע חוץ (רבעוני).

המחלקה המוניטרית

ההתפתחויות בשוק ההון (חודשי).

15. הנגיד והנהלת הבנק

ד"ר יקיר פלסנר החל לכהן כמשנה לנגיד הבנק ב-25.4.82.
ב-1982 מינה נגיד בנק ישראל, ד"ר משה מנדלבוים, את חברי ההנהלה הבאים:
ב-17.2.82 התמנה מר יוסף סריג למנהל הכללי של בנק ישראל; ב-1.4.82 התמנה מר שמואל
ביליצקי למזכיר הכללי של בנק ישראל; ב-1.5.82 התמנו מר פרדי וידר למנהל מינהל מילווה
המדינה ומר ויקטור מדינה למנהל המחלקה המוניטרית; ב-4.5.82 — מר שאול ברונפלד למנהל
המחלקה למטבע חוץ; מר עודד חצרוני התמנה ב-28.7.82 למנהל מחלקת האשראי; הגב' גליה
מאור התמנתה ב-15.10.82 למפקחת על הבנקים; ב-14.12.82 התמנה מר ישראל איגרא לממונה
על ההסברה וליועץ בכיר לנגיד; מר מיכאל הרצברג התמנה ב-16.1.83 ליועץ המשפטי של
הבנק. אלה נוספו על חברי ההנהלה, שכיהנו עוד קודם לכן: מר מאיר להב, מנהל מחלקת
המיכון; מר שמואל פלד, מנהל מחלקת המטבע; מר מרדכי פרנקל, מנהל מחלקת המחקר.

**דין וחשבון על נכסי הבנק והתחייבויותיו
עם סיום העסקים
ביום ה' בטבת התשמ"ג (31 בדצמבר 1982)**

בנק ישראל
מאזן ליום 31 בדצמבר 1982 (ט"ו כטבת התשמ"ג)
(מיליוני שקלים)

31 בדצמבר 1981	31 בדצמבר 1982	ביאור	31 בדצבר 1981	31 בדצמבר 1982	ביאור
5,360	10,722	שטרי כסף ומעות במחזור			תביעות כלפי חוץ לארץ
1,928	3,960	6 זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו	55,272	129,070	זהב, מטבע חוץ וניירות
			104	7,347	ערך במטבע חוץ
		התחייבויות כלפי חוץ לארץ	55,376	136,417	נכסים אחרים במטבע חוץ
		התחייבויות לקרן המטבע			
1,149	1,011	7 הבינלאומית			
268	490	8 התחייבויות אחרות			
1,417	1,501				
			5,566	29,662	2 אשראי לממשלה
			18,980	51,675	חוב ארוך מועד
			24,546	81,337	מקדמות ארעיות
4,281	14,866	פיקדונות מטבע חוץ של הממשלה			
		ושל המוסדות הלאומיים			
		פיקדונות מטבע חוץ של מוסדות			הלוואות
		בנקאיים בישראל	17,264	5,207	3 במטבע חוץ
37,482	84,122	כנגד פיקדונות תושב — פיצויים	5,066	13,148	במטבע מקומי
37,772	86,371	כנגד פיקדונות תושב — אחרים	22,330	18,355	
10,788	28,306	כנגד פיקדונות לא-תושב			
86,042	198,799				
			5,802	13,279	4 ניירות ערך
			3,756	8,765	סחירים
		פיקדונות של מוסדות בנקאיים	9,558	22,044	כלתי סחירים
4,424	12,687	וכספיים בישראל			
684	1,465	9 פיקדונות אחרים			
9,828	18,787	10 חשבונות אחרים			
1,000	1,000	11 הון הבנק וקרן שמורה	3,154	5,634	5 חשבונות אחרים
114,964	263,787		114,964	263,787	

הביאורים המצורפים הם חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

דוח הכנסות והוצאות לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 1982
(מיליוני שקלים)

1981	1982	ביאור	
		13	הכנסות
		14	מהשקעות בחוץ לארץ
32,929	80,074		מהממשלה
8,753	35,800		מהלוואות
16,599	16,069		מהלוואה מוניטרית למוסדות בנקאיים
68	2,576		ממוסדות בנקאיים, בגין חריגה
174	768		מהוראות בנק ישראל
3,646	13,283	15	מניירות ערך
			ריבית על הלוואות הציבור במטבע חוץ
618	405	16	ממוסדות בנקאיים
138	284		אחרות
62,925	149,259		סך ההכנסות
		13	הוצאות
			על פיקדונות מטבע חוץ
49,234	118,401		של מוסדות בנקאיים בישראל
			על פיקדונות מטבע מקומי
1,390	1,916		של מוסדות בנקאיים וכספיים בישראל
			על פיקדונות מטבע חוץ
2,694	6,943		של הממשלה ושל המוסדות הלאומיים
2,353	4,674		על פיקדונות והתחייבויות אחרות
*388	937	17	מינהלה וכלליות
*143	244		הרפסת שטרות וטביעת מטבעות
56,202	133,115		סך ההוצאות
6,723	16,144		עודף הכנסות על הוצאות
			פתות: הכנסות מהממשלה,
2,522	6,221	א1	שחל עליהן עקרון זהות העתוי
4,201	9,923		רווח נקי
			ייעוד הרווחים
4,201	9,923		העברה לממשלה
4,201	9,923		סך הכול

* מרין מחדש.
הביאורים המצורפים הם חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

ביאורים לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 1982

1. עיקרי המדיניות החשבונאית

א. הכנסות והוצאות

הכנסות והוצאות נרשמות על בסיס הצבירות.

הכנסות מהממשלה נרשמות על בסיס הצבירות, אולם נכללות ברווח הנקי של הבנק על בסיס עקרון זהות העתוי; זאת אומרת, שהבנק כולל ברווח הנקי שלו, לשנת העסקים, סכומים הנובעים מחיוב הממשלה, רק כאשר הם מתוקצבים ומשולמים בידי הממשלה בשנת התקציב המסתיימת ב־31 במאָרס שלאחר אותה שנת עסקים. ההכנסות מהממשלה, שנצברו ויתקבלו לאחר תאריך זה, מנוכות בדוח הכנסות והוצאות בסעיף הכנסות מהממשלה שחל עליהן עקרון זהות העתוי, וכלולות במאזן כחשבונות אחרים (התחייבויות) (ראה גם ביאור ח1).

ריבית והכנסות לקבל כלולות במאזן כחשבונות אחרים (נכסים). פרט לריבית ולהפרשי הצמדה שנצברו בגין ניירות ערך במטבע מקומי — אלה כלולים במאזן בסעיף ניירות ערך. ריבית והוצאות לשלם כלולות במאזן כחשבונות אחרים (התחייבויות).

ב. חשבונות מטבע חוץ

נכסים והתחייבויות במטבע חוץ מתורגמים לשקלים, לפי השערים היציגים שמפרסם בנק ישראל. השער היציג של דולר ארה"ב לתאריך המאזן הוא 33.6500 שקלים, וליום 31 בדצמבר 1981 — 15.6041 שקלים. זכויות משיכה מיוחדות (SDR) מתורגמות על בסיס שער ה־SDR ביחס לדולר ארה"ב, דהיינו 37.2270 שקלים ל־SDR כתאריך המאזן, וליום 31 בדצמבר 1981 — 18.1273 שקלים.

ג. זהב

זהב מוצג על בסיס המחיר SDR 35 לאונקיה.

ד. ניירות ערך במטבע חוץ

ניירות ערך במטבע חוץ מוצגים במאזן לפי העלות במטבע חוץ (מחיר הקנייה הממוצע המשוקלל), או לפי שווי השוק, הנמוך שבהם — לגבי כל סוג נייר ערך בנפרד.

ה. ניירות ערך במטבע מקומי

ניירות ערך במטבע מקומי מוצגים במאזן לפי השווי המתואם (שווי נקוב בתוספת ריבית והפרשי הצמדה שנצברו), או לפי שווי השוק, הנמוך שבהם — לגבי כל סוג נייר ערך בנפרד. ניירות ערך שאינם רשומים למסחר בבורסה מוצגים לפי השווי המתואם. הפרשי הצמדה למדד המחירים לצרכן מחושבים על בסיס המדד האחרון שפורסם לפני תאריך המאזן.

ו. כניינים וציוד

כניינים וציוד שכבעלות הבנק מוצגים במאזן כחשבונות אחרים (נכסים) לפי העלות, בניכוי פחת שנצבר.

ז. השתתפות במסדות כספיים בינלאומיים

ההשתתפות מוצגת במאזן כחשבונות אחרים (נכסים) לפי העלות. העלות כוללת סכומים, הדרושים לשמירת שווי ההשתתפות במונחי מטבע חוץ, בהתאם לחנאי ההשתתפות במסדות השונים (לגבי ההשתתפות בקרן המטבע הבינלאומית — ראה ביאור 7).

ח. פנסיה ופיצויי פרישה לעובדים

העתודה לפנסיה ולפיצויי פרישה לעובדים, הכלולה כחשבונות אחרים (התחייבויות), מחושבת על בסיס אומדן אקטוארי, שהותאם לתאריך המאזן. חלק מניירות הערך במטבע מקומי מיועדים כנגד החבות לפנסיה ולפיצויי פרישה לעובדים; על ההכנסות מניירות ערך אלה לא מיושם עקרון זהות העתוי, והן נוקפות בדוח הכנסות והוצאות כנגד הגידול בחבות האמורה.

2. אשראי לממשלה — חוב ארוך מועד

הסעיף כולל בעיקר: (א) חוב בסך 5 מיליארד שקלים, צמוד לסל המטבעות, נושא ריבית בלתי צמודה בשיעור של 5 אחוזים לשנה, ועומד לפירעון בתשלומים, בשנים 1983 עד 2005; הריבית והפרשי ההצמדה משולמים ב־31 בדצמבר של כל שנה (ב־31 בדצמבר 1981 — סכום זהה).
(ב) חוב בסך 23.5 מיליארד שקלים. הקרן והריבית, בשיעור 8 אחוזים לשנה, צמודות לסל המטבעות. הקרן עומדת לפירעון בתשלומים בשנים 1987 עד 2006; הריבית והפרשי ההצמדה משולמים ב־31 בדצמבר של כל שנה. (רכיב זה נוסף ב־31 במרס 1982).
(ג) חוב בסך 33 מיליון דולר — ארה"ב (ב־31 בדצמבר 1981 — סכום זהה).

3. הלוואות במטבע חוץ

סעיף זה מוצג לאחר ניכוי סך 15,630 מיליון שקלים — השתתפות הבנקים בקרנות אשראי (ב־31 בדצמבר 1981 נוכו בסעיף זה 5,048 מיליון שקלים).

4. ניירות ערך

בסעיף ניירות ערך סחירים מוצגים מילוות ממשלתיים, שבעיקרם הם צמודים למדד המחירים לצרכן. שווי השוק שלהם הוא 13,667 מיליון שקלים (ב־31 בדצמבר 1981 — 6,181 מיליון שקלים).
הסעיף ניירות ערך בלתי סחירים כולל בעיקר מילוות חובה ממשלתיים, שנרכשו ממפעלים בהתאם ל"חוק המילוות (הוראות שונות) תשל"ח — 1977".

5. חשבונות אחרים

סעיף זה כולל בעיקר: (א) ריבית והכנסות לקבל; (ב) השתתפות במוסדות הכספיים הבינלאומיים הבאים: הבנק הבינלאומי לשיקום ולפיתוח (IBRD), האיגוד הבינלאומי לפיתוח (IDA), התאגיד הבינלאומי למימון (IFC) והבנק הבינאמריקאי לפיתוח (IDB). (ג) בניינים וציוד, לאחר ניכוי פחת שנצבר;

6. זכויות משיכה מיוחדות

זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו הסתכמו ב־106 מיליון SDR (ב־31 בדצמבר 1981 — סכום זהה). הסעיף זהב, מטבע חוץ וניירות ערך במטבע חוץ כולל זכויות משיכה מיוחדות בקרן המטבע הבינלאומית בסך 20 מיליון שקלים (ב־31 בדצבר 1981 — 10 מיליון שקלים).

7. התחייבויות לקרן המטבע הבינלאומית

היתרה בסעיף זה מייצגת את ההתחייבות במסגרת המימון המפצה המיוחד (27 מיליון SDR; ב־31 בדצמבר 1981 — 63 מיליון SDR).
חשבונות קרן המטבע הבינלאומית במסגרת המכסה הם כדלקמן:

	31 בדצמבר 1981	31 בדצמבר 1982	31 בדצמבר 1981	31 בדצמבר 1982
	(מיליוני SDR)		(מיליוני שקלים)	
המכסה	308	308	5,574	11,447
בניכוי ההתחייבות	308	308	5,574	11,447
יתרת רזרבה	0	0	247	0

התחייבות הממשלה לקרן המטבע במסגרת קרן הדלק (שלא היתה כלולה בספרי בנק ישראל) נפרעה במלואה במשך השנה.

8. התחייבויות אחרות כלפי חוץ לארץ

הסעיף כולל התחייבות למוסדות כספיים בינלאומיים, בסך 473 מיליון שקלים (ב־31 בדצמבר 1981 – 206 מיליון שקלים) ופיקדונות של בנקים מחוץ לארץ, בסך 17 מיליון שקלים (ב־31 בדצמבר 1981 – 62 מיליון שקלים).

9. פיקדונות אחרים

סעיף זה כולל בעיקר פיקדונות של הקרן הדו־לאומית למחקר ולפיתוח תעשייתי ארה"ב-ישראל ופיקדון של הקרן הדו־לאומית למדע ארה"ב-ישראל.

10. חשבונות אחרים (התחייבויות)

הסעיף כולל בעיקר: (א) הכנסות מהממשלה שחל עליהן עקרון זהות העתוי (ראה ביאור 1א ו-15); (ב) ריבית והוצאות לשלם; (ג) עתודה לפנסיה ולפיצויי פרישה לעובדים.

11. הון הבנק וקרן שמורה

הון הבנק הוא 200 מיליון שקלים, והקרן השמורה היא 800 מיליון שקלים (ב־31 בדצמבר 1981 – סכומים זהים).

12. התחייבויות תלויות

ההתחייבויות התלויות הן כדלקמן: (א) סכומים שטרם נדרשו על מניות והשתתפויות שנחתמו במוסדות כספיים בינלאומיים – 4,567 מיליון שקלים (ב־31 בדצמבר 1981 – 2,073 מיליון שקלים); (ב) אשראי תעודות – 874 מיליון שקלים (ב־31 בדצמבר 1981 – 1,105 מיליון שקלים); (ג) ערבויות – 128 מיליון שקלים (ב־31 בדצמבר 1981 – 95 מיליון שקלים).

13. הפרשים בשערי חליפין

ההכנסות וההוצאות כוללות הפרשים, הנובעים משינויי השערים של מטבעות חוץ ביחס לשקל. (ראה סעיפים 2א ו-3א בדברי ההסבר לדוח הכנסות והוצאות לשנת 1982, להלן).

14. הכנסות מהשקעות בחוץ לארץ

במונחי דולרים של ארה"ב הסתכמו ההכנסות ב־369 מיליון דולרים (ב־1981 – 137 מיליון דולרים).

15. הכנסות מניירות ערך

הסעיף כולל השנה הכנסות בסך 6,221 מיליון שקלים (כשנת 1981 – 2,522 מיליון שקלים), שחל עליהן עקרון זהות העתוי, ולכן הן הופחתו מעורף ההכנסות על ההוצאות (ראה ביאור 1א). הסכום המצטבר של ההכנסות שחל עליהן עקרון זהות העתוי הוא 10,972 מיליון שקלים (ב־31 בדצמבר 1981 – 4,751 מיליון שקלים). סעיף זה אינו כולל הכנסות בגין ניירות ערך, שיועדו לשמש כנגד החבות לפנסיה ולפיצויי פרישה לעובדים, ושימשו לכיסוי חלקי של הגידול בחבות האמורה (ראה ביאור 1ח).

16. ריבית על הלוואות הציבור במטבע חוץ ממוסדות בנקאיים

סעיף זה כולל ריבית ממוסדות בנקאיים בקשר לאשראי במטבע חוץ, שנתנו מוסדות אלה לתושבי ישראל, וכן ריבית חובה על פיקדונות בבנק ישראל, בגין הלוואות שנטלו תושבי ישראל במישרין מחוץ לארץ.

17. מינהלה וכלליות

הגירול בהוצאות אלה, להוציא הוצאות בגין שנים קודמות, בניכוי העלייה הממוצעת במדדי המחירים לצרכן, הסתכם בכ־3 אחוזים.

18. ניכוי השפעת השינויים בכוח הקנייה של השקל

ברוח על השינויים בנכסים ובהתחייבויות ובביאורים לרוחות הכספיים מובא מידע, המאפשר השוואת נתונים ללא השפעת השינויים בכוח הקנייה של המטבע הישראלי – עלידי ניכוי שיעור העלייה במדד המחירים לצרכן, או על-ידי הצגת הנתונים כמונחי דולרים של ארה"ב.

הנגיד, המשנה לנגיד, המנהל הכללי, חברי הוועדה המייעצת וחברי המועצה
המייעצת של בנק ישראל
31 במאי 1983

הנגיד

מ' מנדלבוים

המשנה לנגיד

י' פלסנר

המנהל הכללי

י' סריג

הוועדה המייעצת*

א' שפירא — יו"ר

י' בדר — סגן יו"ר

א' איזקסון

ח"מ בסוק

ג' גזית

א"י יפת

א' מאיר

י' מיטלמן

ר' רקנאטי

המועצה המייעצת

א' אלתר

ד' רוזוליו

א' בן-יקר

ב' ויניצקי

י' מוריץ

א' נאמן

נ' פיינגולד

י' קרגמן

א' ריינר

ד' שוהם

* חברי הוועדה המייעצת הם גם חברי המועצה המייעצת.

חברי הוועדה המייעצת בעניינים הנוגעים לעסקי בנקאות

ג' מאור — יו"ר	י' וימן
מ' אולניק	מ' חת
מ' אינהורן	א"י יפת
ד' בבלי	א' כהן
ד' בן דרור	א' מאיר
ח' ברמן	י' מאכט
ד' גולומב	ש' מגריזו
ד' גולן	מ' מן
ג' גזית	ע' סדן
י' גיל	א"א קירשנר
מ' דיגה	ר' רקנאטי
י' האפט	ד' שוהם
א' הלפרין	

חברי הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

י' ידין — יו"ר	ג' לרמן
א' בירן	א' מנדאל
י' בן-אריה	פ"נ נכלה
ד' גד	ב' נרקיס
ד' גנחובסקי	ג' צפרוני
ז' דוד	א' קינדלר
ר' דיין	ד' רייזינגר
ח' זמר	ש' רוזנפלד